

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și al Institutului European din România” (www.ier.ro). Permișiunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and the European Institute of Romania (www.ier.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Secția a treia

CAUZA CARABULEA ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 45661/99)

Hotărâre

Strasbourg

13 iulie 2010

Definitivă

13/10/2010

Hotărârea a devenit definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Carabulea împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din Josep Casadevall, *președinte*, Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer, Ineta Ziemele, Ann Power, *judecători*, și Santiago Quesada, *grefier de secție*,

dpă ce a deliberat în camera de consiliu la 22 iunie 2010,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

Procedura

1. La originea cauzei se află cererea nr. 45661/99 îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, Viorel Carabulea („reclamantul”), a sesizat Curtea la 2 septembrie 1998, în temeiul fostului art. 25 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”).

2. Reclamantul, care a beneficiat de asistență judiciară, a fost reprezentat de European Roma Rights Centre (Centrul European pentru Drepturile Romilor), o asociație cu sediul în Budapesta, și, ulterior, de M. Macovei, A. Dăgăliță și N. Popescu, avocați în București. Guvernul român („Guvernul”) a fost reprezentat de către agentul guvernamental, R. Rizoiu, și, ulterior, de către R.-H. Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul susține că fratele său fusese victima unor rele tratamente aplicate de agenții de poliție când se afla în arestul poliției, din cauza cărora a decedat, că poliția nu i-a asigurat un tratament adecvat fratelui său, că autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă, că nu a beneficiat de o cale de atac eficientă și că fratele său a fost discriminat din cauza apartenenței sale la etnia romă.

Acesta a făcut referire la art. 2, art. 3, art. 6, art. 13 și art. 14 din convenție.

4. Cauza a fost repartizată Secției a doua (art. 52 § 1 din Regulamentul Curții). Prin hotărârea din 21 septembrie 2004, Curtea a declarat cererea admisibilă. La 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat componența secțiilor sale (art. 25 §1). Cauza a fost repartizată Secției a treia, nou constituită (art. 52 § 1).

5. Atât reclamantul, cât și Guvernul, au prezentat observații scrise (art. 59 § 1).

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

6. Reclamantul, Viorel Carabulea, este cetățean român, născut în 1963. Acesta locuiește în București.

7. La 3 mai 1996, fratele său, Gabiel Carabulea, de 27 de ani, a decedat în arestul poliției din București, în urma arestării sale sub suspiciunea de tâlhărie. Cercetările ulterioare desfășurate de organele de urmărire penală au condus la concluzia că Gabriel Carabulea a decedat din cauze naturale, având în vedere antecedentele sale medicale.

8. Reclamantul contestă această concluzie. În declarația scrisă prezentată avocatului său la 27 septembrie 1998, acesta preciza că, înainte de arestarea fratelui său, locuise cu acesta și cu familia lui – soția fratelui său Nela și fiica lor. Fratele său era sănătos. Soția sa Nela suferea de tuberculoză, ceea ce l-a făcut pe Gabriel să își facă o radiografie, al cărei rezultat confirma faptul că era sănătos.

A. Arestarea lui Gabriel Carabulea și decesul său ulterior

9. La 21 martie 1996, Secția de Poliție nr. 9 din București a emis un ordin către toate secțiile de poliție din București pentru arestarea lui Gabrel Carabulea, cunoscut de poliție, descriindu-l ca „autor al mai multor tâlhării”. Ordinul includea porecla domnului Carabulea, adresa sa de domiciliu și toate datele sale, inclusiv numele părinților. La momentul respectiv, nu exista nicio acuzație oficială la adresa sa.

10. La 13 aprilie 1996, domnul Carabulea a fost prins de trei agenți de poliție din cadrul Secției de Poliție nr. 14 din București. Aceștia au pretins că, în timp ce patrulau în mașina de poliție, l-au văzut pe domnul Carabulea la volanul unei mașini și l-au urmărit. După câteva minute, aceștia susțin că au fost martorii unui accident minor între mașina acestuia și o altă mașină. Aceștia susțin că domnul Carabulea a sărit din mașină și a fugit către un imobil cu apartamente din apropiere și că ei l-au urmărit și arestat. L-au dus la Secția de Poliție nr. 14, unde a demarat ancheta pentru infracțiunea de conducere pe drumurile publice a unui autovehicul neînmatriculat. Conform raportului poliției cu privire la incident și declarațiilor celui alt șofer în calitate de martor, nimeni nu a fost rănit și nu au fost înregistrate pagube în urma accidentului.

11. Reclamantul a susținut că, la 13 aprilie 1996, Nela a primit un telefon din partea Secției de Poliție nr. 14, prin care era informată că soțul său fusese arestat și că îi putea duce haine și mâncare. În jurul prânzului, reclamantul și Nela au mers să îl vadă pe Gabriel. Acesta era sănătos, nu s-a plâns de rele tratamente, iar hainele sale erau în stare bună, nefiind nici rupte, nici șifonate. Gabriel le-a spus că urma să fie transferat la Secția de Poliți nr. 9 și i-a cerut reclamantului să aibă grijă de soția și fiica sa. Reclamantul a plecat acasă, în timp ce Nela a rămas cu Gabriel până în jurul orei 4 după-amiaza, când a fost transferat la Secția de Poliție nr. 9.

12. Conform raportului poliției din 13 aprilie 1996, domnul Carabulea a fost dus la Secția de Poliție nr. 9 pentru a fi interogat în legătură cu o pretinsă tâlhărie pe care ar fi comis-o la 20 martie 1996. Acolo, a fost informat că era „vinovat de complicitate la săvârșirea infracțiunii de tâlhărie și de deținere de monedă falsă” și că urma să fie „reținut pentru

următoarele 24 de ore”. Raportul a fost semnat de un agent de poliție și de avocatul numit din oficiu, A.M., dar nu de domnul Carabulea.

13. În aceeași zi, la 13 aprilie 1996, domnul Carabulea a fost acuzat oficial de infracțiunea de tâlhărie sus-menționată. În declarația scrisă făcută în fața procurorului, se pretinde că acesta ar fi recunoscut infracțiunea atunci când a fost interogată cu privire la acuzație. Guvernul a prezentat această declarație.

14. Un mandat de arestare valabil pentru 24 de ore a fost emis de I.P., agentul de poliție însărcinat cu arestarea. Mandatul nu menționa ora la care a intrat în vigoare mandatul de 24 de ore, contrar cerințelor legale.

15. La momentul arestării la Secția de Poliție nr. 9, domnul Carabulea a fost percheziționat. Nu a fost examinat de un medic. Argumentul Guvernului este că domnul Carabulea era sănătos la momentul arestării sale.

16. La 14 aprilie 1996, acesta a fost adus înaintea procurorului V.L., care a emis un mandat de arestare pentru cinci zile.

17. Conform reclamantului, la 15 aprilie 1996, soția domnului Carabulea a mers la Secția de Poliție nr. 9 pentru a îi duce mâncare. Aceasta susține că l-a mituit pe căpitanul U. cu câteva țigări pentru a-i permite să îi ducă mâncarea soțului ei și pentru a discuta cu acesta pentru câteva minute în prezența căpitanului U. Aceasta a observat că Gabriel era ajutat de doi agenți de poliție să ajungă în biroul căpitanului U., abia mergând. După această scurtă vizită, Nela i-a spus reclamantului că Gabriel „arăta rău”, dar că nu îndrăznise să își întrebe soțul ce se întâmplase, din cauza prezenței căpitanului U.

18. Poziția Guvernului, care se baza pe două declarații, una din partea colegilor de celulă ai domnului Carabulea și cealaltă aparținându-i agentului de poliție I.P., era că, în dimineața zilei de 16 aprilie 1996, în timp ce își făcea duș, domnului Carabulea i s-a făcut rău. Acesta a fost dus la bucătărie să ia aer și i s-a făcut masaj. După o jumătate de oră, domnul Carabulea s-a plâns din nou că nu se simțea bine și a fost dus la dispensarul secției de poliție, unde o asistentă a consemnat „o stare generală proastă, cu dureri în timpul respirației și stare de slăbiciune”.

19. La o dată neprecizată, domnul Carabulea a fost dus la spitalul Ministerului de Interne, unde un medic a constatat că acesta avea tensiunea arterială de 5 mmHG și un puls de 100 bpm. I s-a pus diagnosticul de „infecție respiratorie virală cu alterarea stării generale de sănătate” și, o pretinsă „imagine toracică normală”. S-a dispus internarea în penitenciarul-spital Jilava.

20. Domnul Carabulea a fost dus înapoi în arestul poliției, unde a rămas până la 1.20 după-amiaza. Apoi, acesta a fost dus în fața procurorului și s-a emis un nou mandat de arestare pentru 25 de zile.

21. La ora 5 după-amiaza, domnul Carabulea a fost admis la penitenciarul-spital Jilava, unde, conform fișei medicale, i s-a pus diagnosticul „stare generală proastă, cu dureri ascuțite în torace, dureri epigastrice și dispnee la efort minim”. Având în vedere că a fost diagnosticat și cu tahicardie paroxistică (accelerarea bruscă a frecvenței bătăilor inimii), s-a decis transferul său la Spitalul clinic de urgență „Sf. Ion”.

22. În jurul orei 8 seara, acesta a fost transferat la Spitalul clinic de urgență „Sf. Ioan”, unde i s-a pus diagnosticul de hemoragie digestivă superioară masivă. Conform fișei medicale, domnul Carabulea era în „șoc”, cu tensiunea 5 și pulsul 100. Reclamantul a fost internat la Unitatea Primire Urgențe a Secției de Cardiologie în șoc, cu extremități cianotice și reci, episoade repetate de vomă cu picături de sânge (de tipul „zaț de cafea”) și dureri puternice în zona epigastrică. A fost nevoie de consultație chirurgicală. Medicii au descris evoluția bolii după cum urmează. „În urma *anamnezei* pacientului, reiese că acesta a suferit șocul în cursul dimineții, fără a se preciza vreo cauză probabilă – ingerarea de substanțe toxice, droguri, corpuri străine sau traumatism”. Examinările ulterioare bazate pe „informațiile clinice și paraclinice oferite de examenul cardiologic” au infirmat diagnosticul inițial de hemoragie digestivă superioară masivă, și s-a constatat că pacientul suferea de

tromboembolie pulmonară. Prin urmare, acesta a fost transferat la Spitalul Fundeni, specializat în cardiologie, la o oră nespecificată în cursul nopții de 16 spre 17 aprilie.

23. A doua zi dimineața devreme (17 aprilie), la Spitalul Fundeni, diagnosticul inițial a fost „sincopă de cauză nedeterminată, tromboembolie pulmonară și tahicardie paroxistică” (insuficiență a jumătății drepte a inimii) și „un hematom sub capsula lui Glisson”. S-a consemnat faptul că acesta era în șoc și, ținând seama de gravitatea stării sale, s-a recomandat supraveghere medicală constantă.

24. Domnul Carabulea a rămas în spital, sub supravegherea constantă a poliției, într-un salon în care era singur. Toate examenele medicale au avut loc în prezența unui agent de poliție.

25. Reclamantul afirmă că, la 16 aprilie, în jurul orei 10 dimineața, împreună cu verișorul său, Constantin Gheorghe, și cu Nela, au fost să îl vadă pe Gabriel la secția de poliție, dar li s-a spus că nu mai era acolo, fiind transferat la penitenciarul-spital Jilava. Aceștia au mers la respectivul spital, unde li s-a spus că Gabriel nu era nici acolo. Apoi, aceștia s-au întors la Secția de Poliție nr. 9, dar ofițerul de serviciu nu le-a dat nicio informație, astfel încât au plecat acasă. În acea seară, vecinii lor, Tudor și Mariana, le-au spus că o verișoară de-a lor, Mara, care lucra ca femeie de serviciu la Spitalul Fundeni, le-a telefonat pentru că îl văzuse pe Gabriel, care fusese adus la spital și internat la terapie intensivă. Reclamantul, Constantin Gheorghe și Nela au mers la Fundeni. La recepția spitalului li s-a spus că Gabriel era acolo, dar că nu îl puteau vedea, fiind sub supravegherea poliției.

26. Într-o fișă de observație nesemnată din dosarul medical, presupus redactat la 16 sau 17 aprilie 1996, era notat faptul că domnul Carabulea „a explicat într-un moment de luciditate” că, pe 13 aprilie 1996, fusese implicat într-un accident de mașină. De asemenea, fișa consemnează „traumatism cranian, toracic pe care l-a neglijat” și că „începând cu 14 aprilie a avut dureri ușoare în zona superioară a abdomenului, tuse seacă și dispnee”.

O tomografie computerizată efectuată în aceeași zi a evidențiat o hemoragie sub capsula lui Glisson.

27. La 17 aprilie 1996, în timp ce era la terapie intensivă, domnul Carabulea a fost interogată de procurorul M.P. Conform documentelor prezentate de Guvern, domnul Carabulea și-a retras declarația anterioară, dată la 13 aprilie 1996, în care acesta pretindea că recunoscuse săvârșirea infracțiunii.

28. Domnul Carabulea a rămas la Spitalul Fundeni.

29. Reclamantul pretinde că, după internarea lui Gabriel la Spitalul Fundeni, soția acestuia, reclamantul, verișorul său, Constantin Gheorghe și prietenul său, Dumitru Dinu, au încercat să îl viziteze în fiecare zi. De fiecare dată, autoritățile le-au refuzat accesul, pe motiv că domnul Carabulea era în arest. Cu toate acestea, ei au reușit să îl vadă rapid, uneori, și au reușit să obțină anumite informații de la el.

30. De exemplu, la 17 aprilie 1996, au încercat să îl vadă pe Gabriel, dar agentul de poliție din salon nu i-a lăsat să intre, pacientul fiind în arest, și i-a prevenit că, pentru binele lui, ar fi bine să nu mai vină. Niciun medic nu le-a oferit informații cu privire la starea lui Gabriel, dar unele asistente medicale le-au spus că era „grav”. Abia în ziua următoare, după lungi negocieri cu agentul de poliție de serviciu, Nelei i s-a permis, în cele din urmă, să își vadă soțul pentru câteva minute. După vizită, Nela a ieșit plângând din salon și i-a spus reclamantului, lui Constantin Gheorghe și lui Dumitru Dinu, că starea lui Gabriel nu părea deloc bună, dar că nu reușise să obțină nicio informație de la acesta din cauză că agentul de poliție era prezent. După câteva zile, Nela și Dumitru Dinu au reușit să intre în salonul lui Gabriel pentru câteva minute. Când au ieșit, le-au spus reclamantului și lui Constantin Gheorghe că Gabriel le-a spus că agenții de poliție îl suspendaseră de un dulap folosind cătușe și că îl felicitaseră pentru depășirea recordului mondial la rezistat agățat. De asemenea, aceștia îl înveliseră într-un covor ud și îl bătuseră. Cu altă ocazie, Dumitru Dinu a reușit să îl vadă pe Gabriel prin ușa salonului, fiind întredeschisă. Reclamantul și Constantin Gheorghe, care erau

la câțiva metri, l-au auzit pe Gabriel strigându-i lui Dumitru Dinu: „M-au omorât, m-au nenorocit!” Reclamantul, Nela, Constantin Gheorghe și Dumitru Dinu au mers zilnic la spital pentru a îl vedea pe Gabriel. Pe parcursul întregii perioade, personalul medical a refuzat să vorbească cu ei. O singură dată, întrebat cu privire la diagnostic, un medic le-a spus că medicii nu știau ce diagnostic să pună.

31. Domnul Carabulea a decedat în spital, în dimineața zilei de 3 mai 1996.

32. Spitalul a notificat parchetul cu privire la decesul acestuia, raportând că decesul a survenit în urma „tromboembolismului pulmonar recurent (pe 17 aprilie, 24 aprilie și 3 mai), hipertensiunii pulmonare grave, traumatismelor toracice și abdominale cauzate de accidentul de mașină din 13 aprilie 1996, insuficienței cardiace în partea dreaptă, tromboflebitei la piciorul stâng și unui stop cardio-respirator ireversibil”.

33. Reclamantul susținea că familia domnului Carabulea nu a fost notificată oficial de decesul acestuia, aflând vestea pe 3 mai 1996, când au mers la spital să îl viziteze. Li s-a spus la recepție că domnul Carabulea murise și au fost trimiși la morga spitalului.

Acolo, au văzut corpul lui Gabriel și au observat că prezenta numeroase vânătăi în diverse zone, inclusiv la coaste și stomac, pe o coapsă și în zona genitală. Aceștia au vrut să ia corpul acasă, dar li s-a spus că era imposibil și să revină luni, 5 mai.

34. Conform unui raport la fața locului al lui I.C., procuror militar, din 3 mai 1996, decesul domnului Carabulea a fost rezultatul unui accident de mașină survenit pe 13 aprilie 1996. Raportul preciza că cadavrul nu prezenta semne externe de leziuni și nici simptomele unor leziuni interne și că, pe durata spitalizării, pacientul nu a făcut referire la niciun pretins abuz din partea agenților de poliție în timpul arestului. Raportul menționa faptul că o serie de medici fuseseră intervievați, că nicio rudă a victimei nu era prezentă la momentul respectiv și că alte informații nu erau disponibile. În ciuda cerințelor legale, niciunul dintre medicii pretins intervievați nu a semnat raportul.

35. Pe certificatul de deces emis în aceeași zi se menționează „insuficiență cardio-respiratorie acută” ca o cauză principală a decesului și „bronhopneumonie” ca o cauză secundară.

36. Autopsia dispusă de procuror la momentul decesului a fost efectuată la 4 mai 1996 de dr. P.P. de la Institutul de Medicină Legală din București. Familia victimei nu a fost informată cu privire la autopsie.

37. Luni, 5 mai 1996, familia domnului Carabulea a revenit la Spitalul Fundeni, dar li s-a spus că cadavrul fusese transferat la morga Institutului de Medicină Legală, unde fusese deja efectuată o autopsie. Familiei i s-a permis să ridice corpul spre înhumare. Înainte de înmormântare, aceștia au fotografiat partea dreaptă inferioară a corpului.

38. Două copii ale pozelor au fost prezentate instanței pentru a arăta vânătăile și hematomul de pe mâna dreaptă a victimei, coapsa dreaptă, șoldul drept și partea dreaptă a zonei genitale.

39. La 7 mai 1996, Institutul de Pneumoftiziologie din București a eliberat un certificat medical conform căruia domnul Carabulea fusese examinat la acest institut cu un an înainte, în mai 1995, și că nu existase nici un semn al vreunei patologii asociate cu afecțiunea sa pulmonară.

40. Raportul provizoriu al autopsiei din 10 mai 1996, semnat de dr. P.P., preciza că decesul domnului Carabulea nu fusese „violent și era rezultatul unei insuficiențe cardio-respiratorii acute, cauzate de tromboembolism pulmonar, cu zone extinse afectate de infarct pulmonar pe fondul unor afecțiuni cronice preexistente, scleroză miocardică și hepatită cronică agresivă cu început de ciroză. Vânătaia observată datează de 3–4 zile și putea fi produsă de impactul cu un obiect dur, dar nu a cauzat decesul.”

Nicio radiografie a toracelui nu fusese realizată în cursul autopsiei.

41. Raportul final al autopsiei a fost întocmit de dr. P.P. la 30 iulie 1996.

Conținutul acestuia, bazat pe o examinare a cadavrului, menționa o echimoză „ca rezultat al unei lovituri la șoldul drept”, care nu avea vreo legătură cauzală cu decesul, trei

coaste fracturate „R3–R5 de-a lungul liniei claviculare medii, 100 ml de lichid seros sanguin în cavitatea pleurală” și „sânge negru” în plămâni. Raportul nu menționa nimic în legătură cu sursa sângerării. Organele genitale și venele erau menționate ca „normale”.

Concluzia sa era redactată în aceiași termeni ca și cei folosiți în raportul provizoriu din 10 mai 1996.

B. Cercetarea penală a morții domnului Carabulea

42. La 8 mai 1996, soția domnului Carabulea a depus o plângere la Parchetul Militar București, susținând că soțul ei, care era perfect sănătos la momentul arestării sale, a decedat în urma bătăilor primite de la agenții de poliție U. și B. (Secția de Poliție nr. 9). Aceasta a solicitat deschiderea unei anchete cu privire la deces și a atașat cererii sale un certificat medical emis în mai 1995, care atesta faptul că soțul său era sănătos din punct de vedere pulmonar și pleural.

43. În aceeași zi, căpitanul U. a unit două rapoarte separate privind circumstanțele arestării și detenției domnului Carabulea. Acesta a afirmat că, atunci când domnul Carabulea a fost dezbrăcat pentru procedura percheziției corporale la momentul arestării sale, nu existau urme de lovituri pe corpul său. Acesta a negat că s-ar fi recurs la violență fizică în timpul interogatoriului domnului Carabulea. De asemenea, acesta a menționat că, la 16 aprilie 1996, Nela Carabulea a sosit la secția de poliție cu un pachet pentru soțul său și a solicitat să îl vadă, dar a fost refuzată.

44. Tot în aceeași zi, agentul de poliție AM.M. din cadrul Secției de Poliție nr. 9 a depus un raport în care preciza că fusese de serviciu în ziua în care domnul Carabulea fusese adus la secție și că nu auzise zgomote sau țipete din celula în care era deținut domnul Carabulea.

45. La 8 mai 1996, ofițerul de serviciu, I.P., a prezentat un raport scris superiorilor săi, în care preciza faptul că, pe 13 aprilie 1996, domnul Carabulea fusese adus în arestul secției de poliție și că, în momentul percheziției corporale dinaintea arestării, nu existau urme de lovituri pe corp. Conform acestuia, la 16 aprilie 1996, domnul Carabulea și alți doi suspecti au fost examinați de o asistentă medicală, care a recomandat efectuarea unei radiografii domnului Carabulea. Acesta a afirmat că radiografia a fost efectuată la spitalul Ministerului de Interne și că medicul de acolo a dispus ca domnul Carabulea să fie tratat ca pacient deținut la penitenciarul-spital Jilava.

46. La 9 mai 1996, S.S., un avocat angajat de familia domnului Carabulea, a depus o nouă plângere la Parchetul Militar, prin care solicita anchetarea căpitanului U. pentru loviri sau vătămări cauzatoare de moarte. Plângerea susținea faptul că tratamentul inuman la care a fost supusă victima i-a fost aplicat în vederea obținerii unei mărturisiri a infracțiunii de care fusese acuzat și că, pe durata spitalizării victimei, atât familia sa, cât și avocatul, au fost împiedicați să ia legătura cu el. De asemenea, avocatul s-a plâns de faptul că toate documentele medicale care îl vizau pe domnul Carabulea fuseseră sigilate și trimise Institutului de Medicină Legală, fără ca familia să aibă acces la ele.

47. Procurorul militar S.C. a fost numit să se ocupe de anchetă.

48. La 9 mai 1996, agentul de poliție G.B., care era subalternul căpitanului U., le-a luat declarații lui N.B. și lui E.B., care fuseseră plasați în aceeași celulă a poliției ca domnul Carabulea. Aceștia erau arestați la momentul luării declarațiilor. Ei au declarat în termeni aproape identici că nu l-au auzit pe domnul Carabulea plângându-se de rele tratamente din partea poliției.

49. La 17 mai 1996, procurorul militar le-a luat declarații lui F.F. și lui M.T., doi agenți de poliție care lucrau la penitenciarul-spital Jilava și care asiguraseră paza în timpul transferului domnului Carabulea la Spitalul clinic de urgență „Sf. Ioan” și apoi la Spitalul Fundeni. Aceștia au declarat în termeni identici că, în cursul transferului, victima, care avusese dureri de stomac, s-a întins, dar nu le-a vorbit. Aceștia fuseseră prezenți la toate

examenle medicale ale domnului Carabulea și nu l-au auzit plângându-se medicilor că ar fi fost lovit în arestul poliției.

50. La 14 august 1996, agenții de poliție U., I.P. și G.B. au dat declarații procurorului cu privire la detenția și decesul domnului Carabulea.

Declarația căpitanului U. corespundea în mare parte rapoartelor sale din 8 mai 1996 (supra, pct. 43).

I.P. a declarat că a participat la percheziția corporală a domnului Carabulea și că nu observase urme de violență pe corpul acestuia. De asemenea, acesta a explicat că, având în vedere că în dimineața zilei de 16 aprilie 1996 domnul Carabulea s-a simțit rău, l-a dus la asistenta medicală din cadrul secției de poliție și apoi la spitalul Ministerului de Interne, unde a fost examinat și trimis la penitenciarul-spital Jilava. Înainte de a-l duce la penitenciarul-spital Jilava, I.P. a mers la Parchetul Sectorului 2, unde a fost emis un mandat de arestare pentru treizeci de zile.

G.B. a declarat că, în perioada 13-15 aprilie 1996, fusese în concediu.

51. La 20 august 1996, procurorul militar a decis neînceperea urmăririi penale în ceea ce îi privea pe agenții de poliție I.P. și G.B. Acesta a stabilit că decesul domnului Carabulea nu fusese violent și că fusese cauzat de afecțiuni care se dezvoltaseră progresiv și care au dus la o deteriorare a stării sale generale de sănătate în urma accidentului din 13 aprilie 1996, când acesta suferise contuzii toracice, abdominale și craniene.

52. La 21 ianuarie 1997, Comitetul Helsinki Român a trimis o scrisoare Secției Militare a Parchetului General, solicitând o nouă anchetă. Acesta a evidențiat, în special, faptul că domnul Carabulea nu s-a plâns niciodată de nicio durere înainte de a fi arestat, că vânătăile din zona genitală nu puteau fi produse de un accident de mașină și că M.I., presupusul complice al domnului Carabulea la săvârșirea infracțiunii de tâlhărie, și șoferul mașinii cu care se pretindea că ar fi fost implicat în accidentul din 13 aprilie nu au fost niciodată interogați.

53. La 12 februarie 1997, procurorul șef D.V., din cadrul Secției Militare a Parchetului General, a anulat rezoluția din 20 august 1996, ca insuficient motivată. Acesta a retrimis dosarul procurorului însărcinat cu ancheta preliminară în ceea ce privește pretinsa agresiune din partea agenților de poliție, cu următoarele instrucțiuni: o declarație trebuia să îi fie luată soției victimei; raportul referitor la pretinsul accident de mașină din 13 aprilie 1996 trebuia examinat; toți agenții de poliție care participaseră la arestarea victimei la 13 aprilie 1996 și toți cei prezenți la interogatoriu, inclusiv procurorul V.L. și avocatul numit din oficiu, A.M., trebuiau interogați; diversele informații referitoare la interogatoriul domnului Carabulea, dar și al complicelui său, trebuiau examinate și evaluate; procurorul M.P. și avocatul numit din oficiu, P.P. trebuiau interogați pentru a explica de ce, la 17 aprilie 1996, domnul Carabulea și-a retras declarațiile făcute anterior și dacă acesta a fost supus unor presiuni în cursul primului interogatoriu. De asemenea, acesta a cerut ca un raport suplimentar de expertiză medicală legală să fie întocmit pentru a se stabili dacă coastele fracturate și vânătăile din zona genitală erau rezultatul vreunei agresiuni.

54. La 19 februarie 1997, cazul a fost înregistrat la Secția Militară a Parchetului General și un nou procuror, I.I., a fost numit.

În raportul din 3 martie 1997, I.I. a precizat că, în urma unui articol publicat în *Cotidianul* la 24 februarie 1997, acesta i-a solicitat doamnei Nela Carabulea, soția victimei, să vină la parchet. În cursul ședinței, s-a convenit ca aceasta să se întoarcă la o dată ulterioară, cu avocatul ei, pentru a consulta dosarul referitor la decesul soțului său pentru a putea depune obiecții cu privire la modul de efectuare a anchetei.

55. Guvernul susține că, după acea audiență, doamna Carabulea a refuzat să meargă la parchet. Acesta a prezentat două citații, din 6 mai 1997 și 30 iunie 1997, prin care doamna Carabulea era informată că, prin neprezentarea sa în fața parchetului, avea să încetaze urmărirea penală, și la care se pretindea că doamna Carabulea nu a răspuns. De asemenea,

acesta a prezentat patru preținse confirmări de primire a diferitelor citații trimise doamnei Carabulea, niciuna prezentând semnătura sa.

56. În replică, reclamantul a susținut că doamna Carabulea nu a primit nicio citație. Acesta a declarat că doamna Carabulea a compărut în fața procurorului la 3 martie 1997, dar că nu i se pusese întrebări.

57. La 25 august 1997, procurorul șef D.V. a solicitat printr-o adresă către Poliția Municipiului București o copie a dosarului referitor la pretinsul accident de mașină din 13 aprilie 1996 și informații referitoare la raportul medical întocmit la momentul arestării domnului Carabulea.

58. La 5 septembrie 1997, Poliția București a răspuns că dosarul referitor la accidentul de mașină se afla la Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 4. De asemenea, acesta preciza faptul că, în conformitate cu Instrucțiunile Ministerului de Interne nr. 410/1974, orice urmă de violență fizică observată în momentul percheziției corporale trebuia notificată medicului responsabil din arest, care trebuia să se pronunțe dacă deținutul trebuia primit în arest și să facă pregătiri pentru un examen medical amânunțit și că, în orice caz, toți deținuții trebuie examinați medical în termen de 24 de ore de la arestare.

59. La 12 septembrie 1997, procurorul militar a solicitat din nou raportul medical întocmit la momentul arestării domnului Carabulea.

La 13 noiembrie 1997, Secția de Poliție nr. 9 a precizat că dosarul medical fusese trimis la penitenciarul-spital Jilava. Din acest dosar medical reieșea că primele observații fuseseră făcute la 16 aprilie 1996, cu puțin timp înainte de transferul domnului Carabulea la penitenciarul-spital Jilava. Dosarul nu includea nicio referire la vreo radiografie efectuată.

60. Spre sfârșitul anului 1997, procurorul militar a primit dosarul de anchetă referitor la accidentul auto din 13 aprilie 1996. Din dosar reieșea că, la data respectivă, domnul Carabulea fusese acuzat doar de conducerea unui autovehicul neînmatriculat. Dosarul nu menționa nicio coliziune sau avarierea vreunui alt autovehicul sau rănirea vreunei persoane.

61. La 7 ianuarie 1998, procurorul militar I.I. a dispus întocmirea unui raport de expertiză medico legală după examinarea corpului persoanei decedate de către experți din cadrul Institutului de Medicină Legală din București. De asemenea, experților li s-a cerut să își exprime opiniile cu privire la cauza decesului și dacă, în opinia lor, măsurile luate de personalul medical care l-a îngrijit pe Gabriel Carabulea au fost corecte și adecvate având în vedere starea acestuia. În plus, li s-a cerut să se pronunțe dacă existau urme evidente de leziuni în zona genitală a decedatului și, în caz afirmativ, care era natura acestora și timpul necesar vindecării lor. O fotografie color, care arăta vânătăile din zona genitală a victimei, care fusese prezentată de familie, a fost atașată ordinului.

62. La 17 februarie 1998, ca răspuns la cererea procurorului, dr. P.P., care efectuase autopsia din 4 mai 1996 (supra, pct. 36), a prezentat al doilea raport de expertiză medico-legală, în care reiterea constatările anterioare. În plus, acesta a declarat că coastele rupte „nu erau de natură vitală” și că fractura liniei claviculare medii „puteau fi produse *post mortem*”, în cursul resuscitării cardiace efectuate, se pare, la Spitalul Fundeni. În plus, în opinia sa, vânătăile din zona genitală, evidențiate în fotografie, fuseseră produse tot *post mortem*, acestea fiind foarte comune din experiența sa.

63. La 4 martie 1998, în urma raportului de expertiză medico-legală suplimentar, procurorul militar a decis neînceperea urmăririi penale în ceea ce privește acuzațiile de loviri cauzatoare de moarte și de anchetă necorespunzătoare la adresa căpitanului U. și lui G.B. Rezoluția sa, care a fost mult mai puțin motivată decât rezoluția din 20 august 1996 (a se vedea pct. 51), a stabilit că decesul domnului Carabulea s-a datorat „unei cardiopatii cu patologie viscerală preexistentă” și că nu a fost vorba de o crimă.

C. Opiniile medicilor cu privire la decesul domnului Carabulea, prezentate de părți

1. Rapoartele de expertiză prezentate de Guvern

64. Guvernul a prezentat două opinii ale experților, emise de experți legiști, primul fiind prof. dr. Dan Dermengiu, din cadrul Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” din București, din 20 iunie 2001, și al doilea fiind prof. dr. Derrick Pounder, un expert britanic în medicină legală, din 19 noiembrie 2004.

65. În raportul său, prof. Dermengiu explica faptul că tromboembolismul pulmonar era un eveniment biologic care apărea brusc fără alte simptome. Acesta a reținut că domnul Carabulea avusese un copil care murise la vârsta de 1 an și 8 luni din cauza unei tromboze a venei cave inferioare, ca urmare a unei malformații congenitale a sistemului venos, și a concluzionat că, prin urmare, era logic să presupună că domnul Carabulea prezenta malformații similare ale sistemului venos, care îl predispuneau la tromboză. Raportul sublinia faptul că presupusul accident de mașină nu cauzase leziuni externe sau interne și că nu exista nicio legătură de cauzalitate între pretinsul accident rutier și apariția tromboembolismului pulmonar și a tromboflebitei la piciorul stâng, primele manifestări apărând pe 3 mai 1996.

66. Raportul profesorului Pounder descria istoria tratamentului domnului Carabulea și decesul său ulterior, astfel cum s-a notat în fișa medicală care îi fusese prezentată, pe care o descria ca „precar păstrată”. Acesta a luat act de faptul că, la momentul sosirii domnului Carabulea la policlinica Ministerului de Interne, acesta se simțea foarte rău și vomase sânge și că, până la momentul transferului său la Spitalul „Sf. Ioan”, în jurul orei 8 seara, starea lui generală de sănătate se înrăutățise și îi punea în pericol viața, necesitând internare la secția de terapie intensivă în vederea salvării imediate a vieții sale. După ce au fost luate măsuri de salvare a vieții acestuia, domnul Carabulea a fost apoi transferat la Spitalul Fundeni, la 17 aprilie, cu diagnosticul de tromboembolism pulmonar. O tomografie computerizată efectuată acolo a evidențiat o leziune la nivelul ficatului, în timp ce o ecografie a evidențiat emboli în micile artere periferice ale plămânului. În urma acestor descoperiri, medicii se confruntau cu următoarea dilemă: dacă tratamentul medical necesar pentru limitarea mecanismului normal de coagulare a sângelui (emboli) trebuia administrat, aceasta ar fi dus la intensificarea hemoragiei la ficat care, în consecință, i-ar fi putut pune viața în pericol. Prin urmare, medicii i-au administrat anticoagulantul cu precauție pentru a preveni o hemoragie și mai mare în jurul ficatului. La 24 aprilie, domnul Carabulea a suferit un al doilea episod grav de tromboembolism pulmonar pentru care a necesitat tratament de urgență și a fost resuscitat cu succes. Recuperarea sa a fost lentă, iar medicii programaseră o flebografie, însă, înainte de efectuarea acesteia, domnul Carabulea a suferit un al treilea episod de tromboembolism pulmonar și a decedat pe 3 mai, la ora 7.25 dimineța.

67. Dr. Pounder a considerat drept cauză fără echivoc a decesului tromboembolismul pulmonar, consecință a unei lovituri puternice. Considerând că domnul Carabulea fusese implicat în pretinsul accident rutier pe 13 aprilie, dr. Pounder a stabilit că era improbabil ca leziunea la nivelul ficatului suferită cu acea ocazie să fi dus la deces. De asemenea, dr. Pounder a considerat că domnul Carabulea prezenta risc mare de deces din cauza tromboembolismului pulmonar, chiar și cu cel mai bun tratament medical, „având în vedere aducerea lui în șoc și repetatele episoade ulterioare de tromboembolism pulmonar”.

68. Dr. Pounder a declarat că vânătăia galbenă de pe șoldul drept, menționată în raportul autopsiei, putea fi cauzată de o serie de factori, inclusiv de purtarea centurii de siguranță în momentul unui accident de mașină. Având în vedere fișa medicală care menționa încercarea de resuscitare, dr. Pounder a considerat că cele trei coaste fracturate identificate la autopsie au fost cu siguranță fracturate în cursul încercărilor de resuscitare de la momentul decesului.

69. În ceea ce privește raportul autopsiei per ansamblu, dr. Pounder a recunoscut că au existat grave omisiuni și inadvertențe în autopsia *post mortem*, identificate și de dr. Szentmariay în raportul său (infra, pct. 70-74). În opinia dr. Pounder, raportul autopsiei era problematic în mai multe aspecte, atât generale, cât și specifice. Acesta nu corespundea „standardelor general acceptate în Europa”; fusese întocmit la un institut de stat; ar fi trebuit să fie realizat cu promptitudine; nu era amănunțit și era prea scurt; includea o serie de omisiuni grave, precum lipsa unei analize a stării venelor la nivelul membrelor inferioare, prezența sau absența trombelor la nivelul lor și neprecizarea greutății unor organe. Raportul autopsiei preciza cauza decesului ca fiind naturală, în ciuda posibilității ca traumatismul la nivelul ficatului să fi provocat tromboembolismul pulmonar. De asemenea, dr. Pounder a deplâns faptul că opiniile suplimentare obținute din partea Institutului de Medicină Legală „nu au profitat pentru a recunoaște și corecta erorile” incluse în raportul anterior al autopsiei.

2. Rapoartele de expertiză prezentate de reclamant

70. Reclamantul a prezentat două opinii ale experților, unul din 29 august 2001, emis de dr. I. Szentmariay, un expert în medicină legală din cadrul Institutului de Medicină Legală din cadrul Universității Semmelweis din Budapesta (Ungaria), și celălalt din 10 martie 2005, emis de prof. Sidsel Rogde, din cadrul Institutului de medicină Legală din Oslo (Norvegia). Opiniile lor se bazează pe dosarul autorităților române despre domnul Carabulea, inclusiv toate documentele medicale, raportul autopsiei și câteva decizii ale procurorilor.

71. Conform dr. Szentmariay, din dosarul medical prezentat lipseau informații specifice și adecvate, precum informații de laborator, de rutina medicală, inclusiv circumstanțele decesului domnului Carabulea, medicamentele administrate pe perioada spitalizării, dozele și aplicarea lor. Ținând seama de probabilitatea scăzută (1 la 50 000) ca un pacient de vârsta domnului Carabulea să dezvolte un tromboembolism pulmonar fatal, chiar și după o operație chirurgicală necomplicată, apariția unui astfel de embolism necesită o analiză clinică foarte amănunțită a multor teste de laborator și altor informații. Totuși, informații cruciale lipseau din dosarul medical, împiedicând astfel o evaluare reală a cazului.

72. De asemenea, domnul Szentmariay a comentat inconsecvențele identificate în documentele medicale de la dosar. În primul rând, acesta a luat act de modificarea diagnosticului din infecție respiratorie (pulmonară) virală, stabilit la spitalul Jilava, în „hemoragie digestivă superioară”, stabilit la Spitalul „Sf. Ion”, și ulterior în tromboembolism pulmonar, deși nu au fost oferite explicații pentru aceste modificări. În plus, diagnosticul de tromboembolie pulmonară stabilit la Spitalul „Sf. Ion”, la Spitalul Fundeni și menționat ulterior în raportul autopsiei nu prevedea nicio explicație care să justifice stabilirea diagnosticului, având în vedere că nu s-a menționat găsirea de cheaguri de sânge (emboli). De asemenea, el a luat act de faptul că, până pe 23 aprilie, nu i-a fost administrată *heparină*, „tratamentul de urgență al tromboembolismului pulmonar”, în ciuda stabilirii diagnosticului de tromboembolism pulmonar cu o săptămână înainte. În ceea ce privește „tromboflebita membrelor inferioare”, menționată ca una dintre cauzele decesului în Comunicatul emis de Spitalul Fundeni la 3 mai 1996, dr. Szentmariay a afirmat că „tromboflebita membrelor inferioare” nu era o afecțiune fatală și nu ar fi dus la o predispoziție a pacientului la tromboembolism. Acesta nu a găsit cifre care să cuantifice gravitatea hipertensiunii pulmonare menționate în respectivul comunicat și, în opinia sa, „traumatismul toracic și abdominal cauzat de accidentul de mașină” nu reprezenta o explicație suficientă a cauzei decesului, având în vedere că nu s-a stabilit un anumit diagnostic și că nu se precizau eventuale organe afectate sau alte leziuni suferite în pretinsul accident.

De asemenea, acesta a luat act de faptul că, la Spitalul Fundeni, s-a stabilit diagnosticul de hemoragie în jurul ficatului. Având în vedere faptul că un astfel de diagnostic „indică adesea posibilitatea unui traumatism abdominal puternic foarte recent”, dr. Szentmariay a fost uimit de faptul că nu s-au făcut alte trimiteri sau observații cu privire la

diagnostic. În opinia sa, un astfel de diagnostic este, în mod normal, monitorizat îndeaproape „din cauza unei posibile sângerări bruște, rupturi hepatice și multor altor complicații care pot pune în pericol viața”. Acesta a indicat faptul că leziunea la nivelul scrotului, care putea fi văzută în fotografia făcută de familie, nu a fost descrisă în raportul autopsiei, deși aceasta ar fi trebuit să facă parte din descrierea externă a corpului. De asemenea, acesta a considerat descrierea fracturii la nivelul coastelor, din raportul autopsiei, ca fiind lacunară, deoarece nu oferea informații cu privire la vechimea fracturii sau dacă aceasta era situată pe partea dreaptă sau stângă, ambele elemente fiind importante pentru stabilirea mecanismului cauzal al fracturii la nivelul coastelor (procedură de resuscitare sau altele).

73. În ceea ce privește afirmația dr. Dermengiu, conform căruia domnul Carabulea putea avea malformații ale sistemului venos, dr. Szentmariay a subliniat faptul că autopsia preciza că sistemul venos al victimei era normal. De asemenea, acesta a subliniat faptul că anomalia izolată a dezvoltării venei cave care a dus la decesul copilului domnului Carabulea era o afecțiune foarte rară și rata eredității era de aproximativ 1-2%; în plus, niciunul dintre documentele medicale, inclusiv raportul autopsiei, nu au indicat vreodată faptul că victima avea tromboflebită.

74. De asemenea, dr. Szentmariay a afirmat că, „din punct de vedere profesional, era de neînțeles de ce a durat peste 100 de zile pentru a finaliza raportul autopsiei”, având în vedere că intervalul general acceptat era de 3-4 săptămâni.

Pe scurt, acesta a descris raportul autopsiei ca „inutil, în esență, din punct de vedere profesional, plin de descrieri superficiale și incomplete și cu concluzii eronate din punct de vedere medical”. În consecință, acesta s-a declarat „incapabil să excludă în mod rezonabil posibilitatea unui traumatism care să conducă la decesul său”.

În sfârșit, acesta a evidențiat că, în cazuri similare, ar fi sugerat efectuarea unei noi autopsii a persoanei decedate, „dar în acest caz, este puțin probabil ca o astfel de acțiune să ofere informații utile, în funcție de tehnica de conservare a corpului”.

75. Cel de-al doilea expert prezentat de reclamant, prof. Rogde, a luat act de faptul că reexaminarea cadavrului nu ar fi trebuit efectuată de același legist care a emis primul raport. De asemenea, acesta a considerat descrierile din rapoartele autopsiei ca rare și lacunare în multe privințe. Acesta a deplâns faptul că nu au fost făcute fotografii *post mortem*, care ar fi fost foarte utile pentru a stabili dacă existau vânătăi pe cadavru sau doar lividitate *post mortem*, și a afirmat că afecțiunile preexistente ale victimei, descrise în rapoartele autopsiei, nu au prezentat importanță în ceea ce privește decesul. De asemenea, acesta a confirmat că cauza decesului a fost, cel mai probabil, tromboembolismul pulmonar, care ar fi putut fi provocat de un traumatism grav. Totuși, luând act de faptul că sursa embolismului nu a fost identificată „și că probabil nu [a fost] căutată”, acesta a concluzionat că, având în vedere proasta calitate a rapoartelor autopsiei și faptul că acestea erau scurte, nu era posibilă stabilirea cauzelor trombozei.

3. Materialele prezentate de reclamant în sprijinul afirmațiilor sale

76. La 27 septembrie 1998, Dumitru Dinu, un prieten al victimei, și Constantin Gheorghe, verișorul victimei, au prezentat declarații scrise avocatului reclamantului privind circumstanțele decesului domnului Carabulea.

(a) Declarația lui Dumitru Dinu

77. Dumitru Dinu a afirmat că, odată, a reușit să îl convingă pe agentul de poliție să îi permită să intre în salon împreună cu soția victimei pentru a îl ajuta pe Gabriel să își schimbe hainele. În șoaptă, Gabriel s-a plâns de faptul că a fost lovit cu brutalitate de agenții de poliție, care l-au suspendat de un dulap, cu mâinile legate la spate, și l-au bătut în poziția în care era. Când a refuzat să recunoască săvârșirea infracțiunii de tâlhărie, a fost învelit într-un covor, în

timp ce agenții călcau pe el și îl băteau cu bețe. Gabriel l-a identificat pe căpitanul U. ca principalul agent de poliție care l-a abuzat. Agentul de poliție de serviciu a pus capăt întâlnirii în momentul în care a realizat că discutau despre detenția lui Gabriel. În timp ce Dumitru Dinu și soția lui Gabriel părăseau salonul, o asistentă medicală le-a spus că un medic dorea să le vorbească. Aceștia au mers să vorbească cu medicul, care i-a informat că Gabriel avea șanse minime de supraviețuire și că supraviețuia cu perfuzii. Aceasta le-a spus că Gabriel avea sânge în plămâni și ficat, o inimă mărită și rinichii blocați. Dinu Dumitru a afirmat că s-a întors la spital pentru a îl vedea pe Gabriel pentru a doua oară. Pentru că agentul de poliție nu i-a permis să intre în salon, acesta a forțat ușa și l-a întrebat pe Gabriel dacă era bine. Acesta l-a auzit țipând „M-au omorât! Nu mă lăsa aici, scoate-mă de aici sau o să mor!” Reclamantul, Nela Carabulea și Constantin Gheorghe erau și ei de față și au auzit strigătele. Înainte de înmormântare, Dumitru Dinu, care venise cu un fotograf care a făcut singurele fotografii ale corpului lui Gabriel, a văzut diferite leziuni pe corpul lui, inclusiv vânătăi în zona stomacului și pe față, picioarele și organele genitale ale decedatului.

(b) Declarația lui Constantin Gheorghe

78. În declarația sa, Constantin Gheorghe a confirmat faptul că Gabriel fusese ținut într-un salon sub supravegherea constantă a poliției. Deși nu l-a văzut pe Gabriel pe parcursul spitalizării sale, acesta i-a însoțit pe Nela Carabulea și pe Dumitru Dan și l-a auzit pe Gabriel strigând „M-au omorât!” Acesta i-a văzut pe Nela Carabulea și pe Dumitru Dinu ieșind din salonul lui Gabriel, care i-au spus că Gabriel se plânsese că fusese torturat de poliție, la ordinele căpitanului U. I-a văzut corpul lui Gabriel după ce acesta a decedat. Existau vânătăi pe picioare și pe față, sub bărbie și în zona genitală.

II. Dreptul și documentele internaționale relevante

A. Recomandarea 1159 (1991) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind armonizarea regulilor în cazul autopsiilor

„1. Adunarea consideră ca practică necesară efectuarea de autopsii în toate statele membre ale Consiliului Europei pentru stabilirea cauzelor morții din motive medico-legale sau de altă natură sau pentru stabilirea identității persoanei decedate.

2. Odată cu creșterea mobilității populațiilor în Europa și la nivel global, adoptarea unor linii directoare uniforme cu privire la modalitatea de efectuare a autopsiilor și la modul de întocmire a rapoartelor autopsiilor devine imperativă.

3. Aceasta este valabilă în special în cazul dezastrelor de proporții, naturale sau de altă natură, când pot exista sute de victime de diferite naționalități.

4. În plus, se consideră că trebuie efectuate autopsii în toate cazurile de moarte suspectă sau când există dubii cu privire la cauza morții și că, dacă acestea sunt efectuate sistematic, ele pot evidenția cu ușurință execuții ilegale și omoruri săvârșite de regimurile autoritare.

5. La nivel internațional, reguli recunoscute și aplicate cu privire la autopsii pot contribui astfel la lupta pentru apărarea drepturilor omului, în special a acelor drepturi precum interzicerea torturii și a relelor tratamente, și dreptul la viață. Aici, Adunarea salută faptul că a fost ratificată Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante de către douăzeci din cele douăzeci și cinci de state membre ale Consiliului Europei.

6. Astfel, Adunarea recomandă Comitetului de Miniștri:

i. să promoveze adoptarea unor reguli armonizate și recunoscute la nivel internațional cu privire la modalitatea de efectuare a autopsiilor și adoptarea unui model standardizat de protocol de autopsii;

ii. să susțină propunerea conform căreia statele din întreaga lume să accepte formal și să implementeze obligația de efectuare de autopsii în toate cazurile de moarte suspectă;

iii. să ceară statelor membre să aplice liniile directoare ale Interpolului cu privire la identificarea victimelor dezastrelor;

iv. să ceară acelor state membre ale Consiliului Europei care nu au făcut încă acest lucru, să ratifice Acordul Consiliului Europei privind Transportul Cadavrelor;

v. să ceară celor cinci state membre ale Consiliului Europei care nu au făcut încă acest lucru, să ratifice Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

vi. să stabilească reguli internaționale pentru simplificarea formalităților prevăzute la alin. 6 pct. i, ii, iii, iv și v din punct de vedere administrativ (transport, trecerea frontierei, poliție etc.) sau legal.”

B. Protocolul Națiunilor Unite privind modelul de autopsie

79. „Manualul privind prevenirea și investigarea eficientă a execuțiilor extrajudiciare, arbitrară și sumare”, adoptat de Națiunile Unite în 1991, include un protocol privind modelul de autopsie al cărui scop era de a oferi linii directoare oficiale pentru efectuarea autopsiilor de către procurori și personalul medical. În introducere, acesta prevedea că o examinare fugitivă sau un raport scurt nu sunt niciodată adecvate cazurilor care pot genera controverse și că, atât o examinare, cât și un raport sistematic și exhaustiv sunt necesare pentru a preveni omisiunea sau pierderea unor detalii importante: „Este vital ca efectuarea unei autopsii după o moarte suspectă să aibă o sferă de aplicare completă. Documentația și rapoartele privind informațiile identificate trebuie, la rândul lor, să fie complete, astfel încât să permită o folosire semnificativă a rezultatelor autopsiei.”

80. La alin. 2 lit. c), se afirmă că fotografiile corespunzătoare sunt vitale pentru o documentare completă a rezultatelor autopsiei. Fotografiile trebuie să aibă o sferă de aplicare exhaustivă și trebuie să confirme prezența oricăror semne demonstrabile de leziuni sau afecțiuni menționate în raportul autopsiei.

III. Rapoartele internaționale relevante referitoare la România

A. Raportul lui Sir Nigel Rodley, raportor special pe probleme de tortură, prezentat în urma Rezoluției Comisiei Națiunilor Unite privind Drepturile Omului nr. 1999/32

81. În urma vizitei sale în România, în raportul său din 23 noiembrie 1999, raportorul special a constatat că existau cazuri repetate de abuz din partea poliției în vederea obținerii unor mărturii din partea suspectilor și că existau probe care să susțină acuzațiile conform cărora membrii etniei rome erau cu precădere victime ale abuzurilor poliției. De asemenea, acesta a criticat ca ineficient sistemul de anchetă în care procurorii militari aveau autoritatea exclusivă de a efectua anchete, ceea ce a dus la percepția că procurorii militari nu erau independenți și imparțiali. De asemenea, acesta a luat act de faptul că a primit numeroase rapoarte conform cărora se emiteau adesea certificate medicale false care să ascundă relele tratamente din partea poliției și a subliniat că, în majoritatea cazurilor, anchetele au dus la rezoluții de neîncepere a urmăririi penale.

În ciuda unei cereri adresate autorităților române, raportorul special nu a primit nicio statistică cu privire la numărul de plângeri depuse și condamnări făcute în temeiul art. 266 (Arestarea nelegală și cercetarea abuzivă), art. 267 (Supunerea la rele tratamente) și art. 267¹ (Tortura) din Codul penal.

Referindu-se la cazul lui Gabriel Carabulea, raportorul special a precizat că a fost informat de procurorul militar că nu existau motive pentru redeschiderea dosarului, dar că procurorul militar era dispus să reanalizeze din nou faptele. Luând act de faptul că avocații victimei au depus o plângere în fața instanței, raportorul special a stabilit că nu era în poziția de a ajunge la o concluzie cu privire la fondul cauzei. Cu toate acestea, a considerat că această cauză ridică îngrijorări serioase cu privire la eficiența anchetării cazurilor de tortură din partea reprezentanților poliției și era conformă cu celelalte rapoarte primite.

B. Raportul din 19 februarie 1998 al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) referitor la România

82. În raportul său, CPT a precizat că un număr mare de deținuți, intervievați în arestul poliției sau în penitenciarele vizitate de delegația sa, pretindeau că au fost victimele unor rele tratamente fizice din partea poliției. Următoarele tipuri de rele tratamente erau constant invocate: palme, lovituri cu pumnii, picioarele, cu bețe (victima fiind uneori înfășurată într-un covor sau ceva similar). O parte dintre persoanele intervievate s-au plâns de lovituri la tălpi, aplicate, se pare, în timp ce victima stătea în genunchi pe un scaun, sau prinsă de o bară, în poziția denumită „la rotisor”. Aceste acuzații vizau momentul în care suspectul era prins și etapele ulterioare ale interogatoriului poliției. Delegația CPT a luat act de faptul că atunci când un procuror a fost întrebat cum ar acționa în prezența unui suspect care se plângea de rele tratamente din partea poliției, acesta a răspuns: *„Agenții de poliție sunt colegii mei. Aș considera acuzația o minciună din partea unui recidivist...”*

În drept

I. Excepția preliminară a Guvernului

83. În etapa admisibilității, Guvernul a obiectat că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne în ceea ce privește acuzația sa conform căreia i-ar fi fost refuzat accesul efectiv la o instanță, prevăzut de art. 35 din convenție. În special, acesta a susținut că, în ciuda deciziei procurorului de a nu îi pune sub acuzare pe agenții de poliție, preinși autori ai relexor tratamente, reclamantul putea introduce o acțiune la instanța civilă.

În decizia privind admisibilitatea din 21 septembrie 2004, instanța a considerat că aceasta era stâns legată de fondul capătului de cerere conform art. 6 din convenție și, pentru a evita prejudicierea fondului capătului de cerere, a decis că cele două vor fi examinate împreună. Astfel, instanța va examina excepția preliminară a Guvernului împreună cu fondul capătului de cerere conform art. 6 din convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 2 din convenție

84. Reclamantul s-a plâns de faptul că fratele său decedase ca urmare a unor rele tratamente aplicate intenționat de poliție, că nefurnizarea unei asistențe medicale adecvate victimei în urma arestării acestuia a dus la decesul fratelui său și că autoritățile nu au efectuat o anchetă oficială promptă, imparțială și eficientă pentru stabilirea cauzelor morții acestuia.

Acesta a făcut referire la art. 2 din convenție, care prevede:

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a. pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b. pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c. pentru a reprimă, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

A. Argumentele părților

1. Guvernul

85. Guvernul a susținut că fratele reclamantului nu era perfect sănătos atunci când a fost arestat de poliție, la 13 aprilie 1996, după cum reieșea din comunicatul spitalului către parchet, la 3 mai 1996. Cauza decesului nu a fost violentă și avea legătură cu afecțiunile preexistente de care suferea fratele reclamantului.

De asemenea, acesta a susținut că nu existau probe medicale care să susțină o legătură între tromboembolismul pulmonar și orice traumatism posibil cauzat de accidentul de mașină sau de orice violență aplicată de poliție. În plus, tromboembolismul putea să apară fără o cauză externă sau vreun simptom aparent, și uneori un deces brusc poate să aibă loc fără semne anterioare.

86. De asemenea, acesta a subliniat faptul că nu existau probe ale unor rele tratamente din partea poliției suficient de grave încât să provoace tromboza care a cauzat decesul domnului Carabulea și că, în orice caz, acuzația conform căreia decesul său a fost provocat de brutalitatea poliției nu a fost dovedită dincolo „de orice dubiu”.

87. Guvernul a reținut că singurele probe care susțineau argumentul unui abuz din partea poliției erau mărturiile extrajudiciare a trei persoane, dintre care, soția victimei, Nela Carabulea, a refuzat constant să ofere informații procurorului militar.

88. Guvernul a susținut faptul că fractura la nivelul liniei claviculare medii nu a fost cauzată de încercările de resuscitare, că vânătăia de pe șoldul drept a fost, cel mai probabil, cauzată de un traumatism care a survenit în perioada spitalizării și că leziunile de la nivelul scrotului au fost cauzate, după cum explică cel de-al doilea raport al autopsiei, de procesul normal de uscare *post mortem*. În ceea ce privește faptul că atât raportul provisoriu al autopsiei, cât și cel final, au fost întocmite de același medic, Guvernul a evidențiat că o astfel de procedură a fost solicitată de Institutul de Medicină Legală. Guvernul a recunoscut faptul că diagnosticul de bronhopneumonie, precizat în certificatul de deces emis la 4 mai 1996, și mențiunea referitoare la accidentul de mașină din 13 aprilie 1996 puteau genera îndoieli justificate cu privire la cauza reală a decesului. Deși considera regretabile consecvențele dintre diversele documente medicale, acesta a considerat că referințele din certificatul de deces emis la 4 mai 1996 nu trebuiau considerate ca o dovadă certă a cauzei decesului, doar raportul autopsiei determinând cauza reală a decesului.

89. De asemenea, Guvernul a negat faptul că autoritățile nu i-au asigurat fratelui reclamantului asistența medicală adecvată. În arestul poliției, sănătatea victimei s-a deteriorat treptat, ducând la situația din 16 aprilie, când a fost dus la mai multe spitale unde a primit tratamentul medical adecvat, inclusiv o tomografie și un cateterism cardiac, după cum a confirmat raportul de expertiză medico-legală suplimentar din 17 februarie 1998.

90. Guvernul a considerat că faptul că fratele reclamantului nu a fost examinat de un medic în primele 24 de ore de detenție nu era relevant, având în vedere că cauza decesului, tromboembolismul, s-a produs la 16 aprilie 1996.

91. Guvernul a susținut că a fost efectuată o anchetă promptă, imparțială și eficientă a decesului victimei. Ancheta a durat doar trei luni și a fost finalizată la 20 august 1996, când procurorul a emis rezoluția de netrimitere în judecată. Procurorul a decis să redeschidă ancheta doar în urma acuzațiilor reclamantului și ale unui ONG. Noua anchetă s-a finalizat la 4 martie 1998, prin rezoluția procurorului de netrimitere în judecată.

92. De asemenea, Guvernul a susținut că ancheta a fost eficientă și imparțială. Procurorul s-a bazat exclusiv pe concluziile raportului de expertiză medico-legală. Având în vedere faptul că reclamantul nu a prezentat probe clare care să susțină ideea că expertul avea un interes în încălcarea legii și ascunderea adevărului, faptul că acesta s-a bazat pe concluziile expertului în medicină legală nu trebuie să ridice dubii cu privire la eficiența întregii anchete. Este adevărat că rudele victimei nu au fost interogate, dar procurorul nu a realizat faptul că acestea o văzuseră pe victimă în spital și că, prin urmare, dețineau informații relevante. În plus, procurorul i-a cerut în repetate rânduri soției victimei, Nela Carabulea, să se prezinte la biroul său, dar aceasta a refuzat.

2. Reclamantul

93. În replică, reclamantul a susținut faptul că fratele său nu prezenta urme de violență fizică la momentul arestării sale și că era sănătos. În special, acesta nu avusese

probleme cu plămânii, după cum confirmase Institutul de Pneumoftiziologie, care îl examinase în 1995. Afecțiunea în urma căreia decedase copilul fratelui său la vârsta de 20 de luni nu avea nicio legătură cu starea fratelui său sau cu leziunile care au dus la decesul său, având în vedere faptul că autopsia a arătat că venele sale erau normale. De asemenea, reclamantul a subliniat faptul că, în opinia expertului, prezentată de Guvern, șeful Institutului de Medicină Legală din București a confirmat faptul că accidentul rutier nu a cauzat leziuni externe sau interne.

94. Reclamantul a susținut că fratele său a fost rănit în arestul poliției, în perioada 13-15 aprilie 1996, după cum reieșea în mod clar din constatările obiective ale medicilor care îl examinaseră la acel moment. Aceste constatări includeau o hemoragie digestică superioară, dureri epigastrice, episoade de vomă de tip „zaț de cafea”, o profundă stare de șoc, un „traumatism foarte recent”, hematom perihepatic, afecțiune post-traumatică a părții drepte a inimii, sânge în cavitatea pleurală etc. Deși unele diagnostice au fost ulterior modificate în tromboembolism pulmonar, anumite constatări tot au rămas fără explicație, precum episoade de vomă „zaț de cafea” sau hematom perihepatic, care indica o probabilitate ridicată de traumatism. Unele dintre modificările de diagnostic au fost generate de „informațiile paraclinice”, dar nu au fost oferite explicații cu privire la ce însemna această sintagmă. Având în vedere că singurele persoane prezente la examenul medical, în afară de medici, au fost agenții de poliție care l-au păzit în mod constant pe fratele său pe parcursul spitalizării, rezultă că aceștia au fost singurii martori care puteau oferi astfel de informații „paraclinice”; prin urmare, această informație putea să nu fie considerată de încredere.

95. De asemenea, reclamantul susținea că cele trei coaste fracturate menționate în raportul autopsiei aveau legătură cu durerea toracică menționată de documentele medicale. Totuși, raportul autopsiei nu oferea nicio explicație sau descriere a zonelor din jur. Explicațiile oferite ulterior erau diverse și contradictorii, cu privire la accidentul de mașină și la procesul de resuscitare, deși fișa de observație de la Spitalul Fundeni menționa că stopul cardiac a fost neresuscitabil, ceea ce însemna că procedura de resuscitare nu a avut loc. Și traumatismul de pe șoldul drept a rămas fără explicație, deși, conform raportului autopsiei din 10 mai 1996 (a se vedea pct. 40), acesta avea 3-4 zile și putea fi cauzat de impactul cu un obiect contondent. Pentru vânătăile din zona scrotului s-a oferit o explicație tardivă și nesatisfăcătoare, și anume faptul că au survenit *post mortem*, în ciuda constatărilor expertului legist, conform căruia cadavrul nu prezenta „semne externe de putrefacție”.

96. Reclamantul a subliniat faptul că fișa medicală a fratelui său nu includea nicio precizare referitoare la tromboembolism, având în vedere că nici medicii care l-au examinat pe fratele său, nici experții legiști nu au găsit vreodată vreun cheag de sânge care să producă o astfel de afecțiune.

97. Reclamantul a considerat că autopsia a fost defectuoasă, în esență, și că expertul în medicină legală a ignorat câteva cerințe de bază ale profesiei, astfel cum este ea definită la nivel internațional (Manualul Națiunilor Unite privind prevenirea și investigarea eficientă a execuțiilor extrajudiciare, arbitrare și sumare) și național. Principalele organe ale cadavrului (cu excepția ficatului) nu au fost cântărite, nu a fost făcută o descriere completă a sistemului scheletic, nici a echimozelor și fracturilor identificate, diagnosticul pus nu a primit explicații, și nicio analiză toxicologică nu a fost efectuată. În plus, nu s-au făcut fotografii, deși acest lucru era esențial pentru o documentare amănunțită a constatărilor autopsiei.

98. Reclamantul a stabilit că Guvernul nu a oferit nicio explicație plauzibilă sau satisfăcătoare pentru decesul fratelui său, un tânăr sănătos de 27 de ani, în arestul poliției. În această privință, reclamantul a făcut trimitere la jurisprudența Curții [*Tanli împotriva Turciei*, nr. 26129/95, CEDO 2001-III, și *Salman împotriva Turciei* (MC), nr. 21986/93, CEDO 2000-VII].

99. În continuare, reclamantul a susținut că toate leziunile identificate pe corpul fratelui său corespundeau acuzațiilor acestuia – făcute membrilor familiei sale în spital – de tortură și alte violențe fizice suferite în arestul poliției. Acesta a susținut că tehnicile de bătaie,

descrise de fratele său, precum și frecvența ridicată de rele tratamente în arestul poliției, au fost confirmate de descoperirile Comitetului pentru Prevenirea Torturii (CPT) în raportul referitor la România, publicat la 19 februarie 1998, în urma vizitei din 1995 (supra, „Rapoarte internaționale relevante”).

100. De asemenea, reclamantul a susținut că autoritățile nu i-au oferit fratelui său asistența medicală adecvată în urma arestării și că aceasta a dus la moartea sa, încălcându-se astfel art. 2. Acesta a evidențiat faptul că primul examen medical a fost realizat la 72 de ore de la arestarea sa, încălcând legislația românească, care impunea ca toți deținuții să fie supuși unui examen medical în primele 24 de ore de detenție, indiferent de starea sănătății lor sau de simptome. Până la momentul examinării fratelui său, acesta era în stare de șoc, cu tensiunea arterială 5 și pulsul 100 bpm. În ciuda deteriorării stării sale de sănătate, acesta a fost mutat la cinci spitale într-o singură zi. În plus, înaintea administrării oricărui tratament medical, la ora 5 după-amiaza la penitenciarul-spital Jilava, acesta a fost adus în fața procurorului, amânându-se, în mod nelegal, tratamentul medical necesar timp de peste trei ore. Reclamantul a afirmat că, diferit de afirmațiile Guvernului, nu ar fi fost nevoie ca fratele său să fie dus la parchet imediat după examenul medical la spitalul Ministerului de Interne la Jilava, având în vedere că nu exista o ordonanță de reținere și nu era necesară pentru internarea fratelui său. În ciuda stării sale de sănătate, la 16 aprilie 1996, fratele său a fost transferat de la o locație la alta într-o mașină a poliției fără asistență medicală sub formă de personal calificat sau echipament medical.

101. Reclamantul a susținut că diferențele de diagnostic stabilit la fiecare unitate medicală indicau imposibilitatea – intenționată sau nu – de a identifica în mod adecvat și complet afecțiunea fratelui său și de a îi asigura tratament urgent și adecvat. Prezența agenților de poliție pe parcursul examenelor medicale și al consultărilor dintre domnul Carabulea și medicii săi curanți l-a împiedicat pe acesta să mărturisească cauzele simptomelor sale și au împiedicat astfel stabilirea unei anamneze complete. În schimb, aceasta a contribuit în mod clar la stabilirea de diagnostice incorecte și/sau incomplete.

102. De asemenea, reclamantul s-a plâns de faptul că atât agenții de poliție, cât și personalul medical l-au ținut pe fratele său departe de familia sa și că personalul medical a evitat să discute și a refuzat să informeze familia cu privire la starea de sănătate a fratelui său.

103. Reclamantul a susținut că autoritățile interne nu au efectuat o anchetă eficientă, promptă și imparțială. Procurorul avea datoria de a ancheta decesul fratelui său din proprie inițiativă, independent de plângerea penală depusă de familie.

104. Reclamantul a afirmat că procurorul nu a verificat toate discrepanțele din documentele medicale, nu a examinat de ce i s-a făcut rău fratelui reclamantului în arestul poliției, nu a interogat personalul medical din instituțiile unde acesta a fost dus, nu a identificat motivele pentru care fratele său a fost dus la cinci spitale și – lucru cu atât mai agravant având în vedere starea sa de sănătate – în arestul poliției și la biroul procurorului înainte de a primi tratamentul medical necesar. În raportul său la fața locului din 3 mai 1996, procurorul a înregistrat informații medicale false cu privire la absența leziunilor externe. Acesta nu a informat familia cu privire la decesul fratelui său. În plus, acesta nu a interogat martori relevanți, inclusiv toți agenții de poliție care l-au păzit pe fratele său în spital, membrii familiei, persoanele cu care acesta discutasese înaintea decesului, șoferul vehiculului cu care se pretinde că fratele său s-a ciocnit pe 13 aprilie 1996 și toate persoanele cu care fratele său a venit în contact după arestare, inclusiv agenți de poliție, procurori și avocați.

Reclamantul a susținut că ancheta nu a fost promptă, având în vedere că a fost inițiată în 1996 și s-a finalizat abia în martie 1998.

105. În plus, acesta a susținut că ancheta nu a fost imparțială. Experții legiști, pe ale căror rapoarte s-a bazat ancheta, aveau strânse legături cu poliția, procurorii și autoritățile în general. Conform Decretului nr. 446/1996, în vigoare la momentul evenimentelor în cauză, consiliile locale erau obligate să suporte cheltuielile și costurile legate de transportul medicilor legiști și toate instrucțiunile emise de Ministerul Sănătății cu privire la activitățile și

serviciile medico-legale trebuiau să primească aprobarea anterioară de la Ministerul de Interne, Ministerul de Justiție și Parchetul General. Poliția, procurorii și experții legiști s-au considerat agenți ai statului și colegi. În general, anchetatorii și instanțele puteau apela doar la serviciile unor experți legiști care lucrau pentru instituțiile de medicină legală ale statului.

106. În baza hotărârii *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit* (nr. 24746/94, CEDO 2001-III, anexa la hotărârea *McKerr*), reclamantul a susținut și lipsa de independență a procurorilor.

În speță, nu numai că procurorul militar nu era independent de agenții de poliție din cauza asocierii sale instituționale și a legăturii cu aceștia, dar, în practică, nu a reușit să își demonstreze nici independența. Reclamantul a susținut că, în temeiul Legii nr. 54/1993 pentru organizarea instanțelor și parchetelor militare, procurorii militari aveau grade militare și se bucurau de toate privilegiile ofițerilor de armată. Promovarea lor era conformă sistemului militar. Procurorii militari erau trași la răspundere pentru încălcările regulamentului disciplinei militare. Salariile acestora erau plătite de Ministerul Apărării și erau mai mari decât cele plătite procurorilor civili. În calitate de ofițeri activi, aceștia puteau fi promovați sau retrogradați de Ministerul Apărării care, în plus, putea pune capăt carierei judiciare a unui procuror militar.

La momentul evenimentelor în cauză, poliția avea și un corp de armată și, ca membri ai familiei militare, procurorii militari dădeau adesea dovadă de solidaritate față de colegii lor. În plus, poliția asista procurorii militari în anchete referitoare la aceștia. Reclamantul a susținut că un astfel de sistem de anchetă ridică dubii cu privire la independența și imparțialitatea procurorilor și, în această privință, făcea trimitere la raportul lui Sir Nigel Rodley, raportor special al Comisiei Națiunilor Unite privind Drepturile Omului referitor la tortură (supra, pct. 81).

B. Motivarea Curții

1. Decesul lui Gabriel Carabulea

(a) Principii generale

107. Art. 2 din convenție, care protejează dreptul la viață, este considerat una dintre dispozițiile fundamentale ale convenției. Împreună cu art. 3, acesta consacră una dintre valorile de bază ale societăților democratice care alcătuiesc Consiliul Europei. Obiectul și scopul convenției ca instrument pentru protecția persoanelor impune și ca art. 2 să fie interpretat și aplicat astfel încât apărarea acestuia să fie practică și eficientă [a se vedea, *McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 27 septembrie 1995, pct. 146-47, seria A nr. 324; *Salman împotriva Turciei* (MC), citată anterior, pct. 97, și *Velikova împotriva Bulgariei*, nr. 41488/98, CEDO 2000-VI].

108. În lumina importanței protecției oferite de art. 2, instanța trebuie să supună plângerile referitoare la pierderea vieții unei examinări cât mai atente, luând în considerare toate circumstanțele relevante.

Persoanele reținute sunt într-o situație deosebit de vulnerabilă, iar autoritățile sunt obligate să răspundă pentru tratamentul aplicat. În consecință, când o persoană este sănătoasă la momentul arestării, dar moare ulterior, statul trebuie să ofere o explicație plauzibilă pentru evenimentele care au dus la decesul acesteia [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Selmouni împotriva Franței* (MC), nr. 25803/94, pct. 87, CEDO 1999-V, și *Salman și Velikova*, citată anterior].

109. În evaluarea probelor, instanța adoptă standardul probei „dincolo de orice dubiu” (a se vedea *Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 161, seria A nr. 25). Totuși, astfel de probe pot rezulta din coexistența unor inferențe suficient de puternice, clare și concordante sau a unor prezumții similare de fapt irefutabile. În cazul în care evenimentele

în cauză sunt cunoscute integral, sau într-o mare măsură, exclusiv de autorități, precum în cazul persoanelor aflate în custodia lor, vor exista prezumții de fapt puternice privind leziunile sau decesul survenit în cursul detenției. Într-adevăr, sarcina probei poate fi considerată ca depinzând de autorități pentru a oferi o explicație satisfăcătoare și suficientă (a se vedea, printre multe alte autorități, *Anguelova împotriva Bulgariei*, nr. 38361/97, pct. 109-11, CEDO 2002-IV).

(b) Aplicarea acestor principii în prezenta speță

110. Curtea observă că Gabriel Carabulea a decedat la vârsta de 27 de ani, după ce a fost arestat la 13 aprilie 1996, și că nu existau indicații cum că ar fi fost rănit sau ar fi avut probleme de sănătate la momentul respectiv (supra, pct. 10, 11 și 15).

111. Curtea constată că examinarea medicală a domnului Carabulea înainte de reținerea sa a fost corespunzătoare. Aceasta era cu atât mai necesară având în vedere faptul că unii dintre procurorii militari implicați în ancheta privind decesul său au pretins că acesta fusese rănit cu puțin timp înainte de arestarea sa într-un pretins accident rutier, la 13 aprilie (supra, pct. 34 și 51). Într-adevăr, aceasta a fost considerată drept cauză a decesului în raportul emis de spital la 3 mai 1996 (supra, pct. 32). Un astfel de examen medical ar fi oferit lămuriri privind posibilitatea ca un terț să fi contribuit la starea reclamantului. În aceste circumstanțe, instanța consideră inacceptabil faptul că domnul Carabulea nu a fost supus unui examen medical înainte de a fi arestat.

112. În plus, în astfel de cazuri, examinarea medicală a unei persoane arestate înainte de intrarea sa în arest este importantă și din alte motive. Nu numai că garantează că persoana poate fi interogată în arestul poliției, dar îi permite Guvernului pârât să scape de obligația de a oferi o explicație plauzibilă pentru orice leziuni constatate. În această privință, instanța afirmă că un examen medical, împreună cu dreptul la un avocat și dreptul de a informa terții cu privire la faptele detenției, reprezintă elemente fundamentale de apărare împotriva relexor tratamente aplicate deținuților, care se aplică din primul moment al privării de libertate, indiferent de modalitatea de descriere în respectiva ordine juridică [reținere, arestare etc. – a se vedea Cel de-al doilea Raport General al Comitetului pentru Prevenirea Torturii, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, pct. 36].

Instanța observă faptul că, la momentul evenimentelor în cauză, legislația românească era în conformitate cu standardele CPT; prin urmare, neefectuarea unui examen medical în ceea ce îl privea pe domnul Carabulea la începutul detenției sale era contrară legii.

113. Prin urmare, având în vedere neefectuarea de către statul pârât a unei astfel de examinări înainte de arestarea reclamantului, Guvernul nu se poate baza pe aceeași neregulă în apărarea sa și susține că leziunile în cauză erau anterioare intrării reclamantului în arestul poliției.

114. În orice caz, unul dintre rapoartele experților prezentate de Guvern stabilea că pretinsul accident rutier nu a provocat leziuni externe sau interne și că nu exista o legătură de cauzalitate între accidentul rutier și apariția tromboflebitei pulmonare (supra, pct. 65). Celălalt raport, care presupunea că accidentul rutier avusese loc, îl considera doar o cauză contributivă posibilă (supra, pct. 67). În lumina acestor rapoarte, instanța nu consideră că au existat probe conform cărora moartea domnului Carabulea avea legătură cu pretinsul accident rutier și, într-adevăr, Guvernul nu susține aceasta în observațiile sale.

115. În aceste circumstanțe, Guvernul trebuie să ofere o explicație plauzibilă pentru decesul domnului Carabulea.

116. Explicația Guvernului este că decesul domnului Carabulea a survenit în urma unui embolism, provocat de o afecțiune cronică preexistentă.

117. Totuși, instanța observă că probele de la dosar nu susțin afirmația conform căreia domnul Carabulea suferea de o afecțiune cronică sau că exista o malformație a sistemului venos la momentul intrării sale în arest.

118. Ambele rapoarte ale experților, prezentate de Guvern, au stabilit că decesul domnului Carabulea a fost cauzat de embolism. Raportul din 2001 a considerat că embolismul a fost provocat de o malformație a sistemului venos. Totuși, raportul din 2004 susținea în mod clar faptul că embolismul a fost provocat de o lovitură puternică. Cu privire la presupunerea că domnul Carabulea a fost implicat într-un accident rutier înaintea arestării sale, raportul din 2004 preciza că leziunea la nivelul ficatului, suferită cu această ocazie, a dus la decesul său. Instanța reamintește la acest moment faptul că dosarul anchetei referitoare la pretinsul accident rutier precizează doar acuzația de conducere fără plăcuțe de înmatriculare valabile și nu face nicio referire la vreo coliziune sau la vreun prejudiciu sau vătămare suferită de vreo persoană (supra, pct. 60).

119. Toate rapoartele de autopsie și toate rapoartele experților au identificat o echimoză „cauzată de un act de violență” la șoldul drept și toate au confirmat trei coaste fracturate. Rapoartele experților, prezentate de Guvern, au identificat și un hematom pe ficat, cauzat de „o lovitură puternică”. Fișa medicală confirmă faptul că starea de sănătate a domnului Carabulea la momentul sosirii la spital, pe 16 aprilie, era critică, că era în șoc, că avea dureri puternice și vomita sânge (supra, pct. 22). Fotografiiile făcute de familie au arătat vânătăi în zona genitală și pe piciorul drept.

120. Nu au fost oferite explicații convingătoare pentru starea critică în care domnul Carabulea a fost adus la spital la 16 aprilie 1996 sau pentru leziunile de pe corpul său. Nu există documente care să susțină acuzațiile conform cărora vânătăile din jurul organelor genitale au fost provocate *post mortem*. Guvernul nu a oferit nicio explicație nici pentru vânătăile de pe picior, nici pentru leziunea la nivelul ficatului care, conform propriului raport al experților, ar fi fost puțin probabilă să ducă la decesul său.

121. Având în vedere cele de mai sus, instanța constată că nu s-a stabilit faptul că Gabriel Carabulea a decedat în urma unui embolism provocat de afecțiuni preexistente. Din contră, Guvernul acceptă faptul că decesul său a fost rezultatul unei lovituri puternice aplicate după arestarea sa.

122. În plus, instanța observă, din documentele de la dosar, că domnul Carabulea a început să se simtă rău cel târziu pe 16 aprilie, dacă nu chiar mai devreme (supra, pct. 18 și 26). Acesta nu numai că nu a fost examinat de un medic la momentul arestării sale, la 13 aprilie, dar a fost dus la un medic abia în dimineața zilei de 16 aprilie 1996. La acel moment, „starea sănătății sale era alterată” și acesta era în „șoc”, după cum au constatat atât asistenta medicală de la dispensarul poliției, cât și medicul de la spitalul Ministerului de Interne.

123. În dimineața zilei de 16 aprilie, medicul de la spitalul Ministerului de Interne a dispus internarea domnului Carabulea pentru tratament imediat la penitenciarul-spital Jilava. În ciuda acestui sfat și a stării grave în care se afla domnul Carabulea, acesta a fost dus de agenții de poliție la spitalul menționat abia la ora 5 după-amiaza. În schimb, acesta a fost dus înapoi în arestul poliției și, apoi, din arestul poliției la parchet.

Abia la primele ore ale zilei de 17 aprilie, domnul Carabulea a fost internat la Spitalul Fundeni, unde a fost dus la terapie intensivă. În ciuda stării sale critice, i s-a permis unui procuror să îl interogheze în acea zi. Guvernul nu a oferit nicio explicație cu privire la necesitatea interogării sale în acele circumstanțe și în timp ce se afla la terapie intensivă.

124. Instanța consideră ca importantă opinia de expert a dr. Pounder, prezentată de Guvern, conform căruia starea de șoc în care se afla domnul Carabulea la momentul sosirii sale la Spitalul Fundeni i-a provocat decesul.

125. De asemenea, instanța ia act cu îngrijorare profundă și consideră complet inacceptabil faptul că, în ciuda stării sale critice, toate examenele medicale și consultațiile domnului Carabulea au fost efectuate în prezența poliției. Aceasta reține, tot cu îngrijorare, că, în ciuda stării foarte evidente și foarte grave a domnului Carabulea, nu i-a fost permis deloc un contact semnificativ cu membrii familiei sale, iar membrii familiei sale nu au fost sfătuiți și nici nu li s-a permis să discute cu medicii curanți.

126. În lumina tuturor circumstanțelor relevante, instanța constată că autoritățile nu numai că nu i-au oferit o asistență medicală adecvată domnului Carabulea, dar nu au oferit nicio explicație plauzibilă sau satisfăcătoare pentru decesul său, decesul unui tânăr sănătos de 27 de ani, la vreme respectivă, în arestul poliției.

Prin urmare, aceasta constată că a fost încălcat art. 2 din convenție pe fond.

2. Pretinsul caracter inadecvat al anchetei

(a) Principii generale

127. Curtea reiterează faptul că obligația de a proteja dreptul la viață, conform art. 2 din convenție, coroborat cu obligația generală a statului, conform art. 1 din convenție, prin care se „recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția [lor] drepturile și libertățile definite în [Titlul I] al prezentei convenții”, impune, prin implicare, efectuarea unui tip de anchetă oficială eficientă în cazul persoanelor ucise prin acte de violență. Printre altele, ancheta trebuie să fie amănunțită, imparțială și minuțioasă [a se vedea, *McCann și alții*, citată anterior, pct. 161-63, *Kaya împotriva Turciei*, 19 februarie 1998, pct. 105, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I, și *Çakıcı împotriva Turciei* (MC), nr. 23657/94, pct. 86, CEDO 1999-IV].

128. Principalul scop al unei astfel de anchete este de a asigura implementarea eficientă a legislației interne care protejează dreptul la viață, în acele cazuri care implică agenții sau organismele statului, pentru a asigura anjagarea răspunderii lor pentru decesele care intră sub jurisdicția lor [a se vedea, de exemplu, *mutatis mutandis*, *İlhan împotriva Turciei* (MC), nr. 22277/93, pct. 63, CEDO 2000-VII].

129. Pentru ca anchetarea unor crime pretins săvârșite de agenți ai statului să fie eficientă, se consideră necesar, în general, ca persoanele responsabile și însărcinate cu efectuarea anchetei să fie independente de cele implicate în evenimente [a se vedea, de exemplu, *Güleç împotriva Turciei*, pct. 81-82, *Culegere* 1998-IV, și *Oğur împotriva Turciei* (MC), nr. 21594/93, pct. 91-92, CEDO 1999-III]. Aceasta presupune nu doar lipsa oricărei legături ierarhice sau instituționale, ci și o independență practică (a se vedea, de exemplu, *Ergi împotriva Turciei*, 28 iulie 1998, pct. 83-84, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV, în care procurorul care ancheta decesul unei fete survenit în timpul unei preținse altercații nu a dat dovadă de independență, bazându-se în special pe informațiile oferite de jandarmii implicați în incident).

130. De asemenea, ancheta trebuie să fie eficientă în sensul că poate duce la identificarea și pedepsirea responsabililor. Aceasta nu este un rezultat, ci un mijloc. Autoritățile trebuie să urmeze toți pașii rezonabili pentru a obține toate probele disponibile privind incidentul, inclusiv, *intrer alia*, declarațiile martorilor oculari, probe legale și, după caz, un raport de autopsie, care oferă o prezentare completă și exactă a leziunilor și o analiză obiectivă a constatărilor clinice, inclusiv cauza decesului [a se vedea, de exemplu, în ceea ce privește autopsiile, *Salman*, citată anterior, pct. 106, în ceea ce privește martorii, *Tanrıkulu împotriva Turciei* (MC), nr. 23763/94, pct. 109, CEDO 1999-IV, în ceea ce privește probele legale, *Gül împotriva Turciei*, nr. 22676/93, pct. 89, 14 decembrie 2000].

Orice nereguli ale anchetei care afectează posibilitatea stabilirii cauzei decesului sau a persoanei responsabile riscă să contravină acestui standard.

131. Trebuie să existe suficiente elemente de control public în ceea ce privește ancheta sau rezultatele acesteia pentru a garanta asumarea răspunderii în practică, dar și în teorie, menținerea încrederii publicului în respectarea, de către autorități, a ordinii de drept și prevenirea oricărui acord sau a tolerării actelor care contravin legii. Nivelul de control public impus poate varia de la caz la caz. Totuși, în toate cazurile, rudele cele mai apropiate ale victimei trebuie implicate în procedură în măsura în care este necesară protejarea intereselor legitime ale acesteia (a se vedea, *Güleç*, citată anterior, pct. 82, în care tatăl victimei nu a fost informat cu privire la ordonanța de neîncepere a urmăririi penale, *Oğur*, citată anterior, pct.

92, în care familia victimei nu a avut acces la anchetă și la documentele instanței, și *Gül*, citată anterior, pct. 93, pentru un rezumat complet al jurisprudenței relevante, a se vedea *McKerr împotriva Regatului Unit*, nr. 28883/95, pct. 111-15, CEDO 2001-III).

(b) Aplicarea acestor principii prezentei spețe

132. Referindu-se la circumstanțele prezentei spețe, în lumina principiilor de mai sus, instanța constată că art. 2 din convenție prevedea obligația procedurală de anchetare a circumstanțelor decesului fratelui reclamantului (a se vedea, *Slimani împotriva Franței*, citată anterior, pct. 29-34). Aceasta consideră că ancheta penală privind decesul domnului Carabulea a evidențiat grave inconsecvențe și nereguli.

133. Procurorul militar I.C., care a întocmit raportul la fața locului la 3 mai, a considerat că decesul domnului Carabulea a fost cauzat de accidentul de mașină și a dispus efectuarea unei autopsii, fără a informa familia victimei care se afla, de fapt, la morga spitalului în acea zi.

134. În ciuda acuzațiilor formulate de familie la 8 mai 1996, conform cărora domnul Carabulea decedase din cauza loviturilor aplicate de agenții de poliție, nici raportul provizoriu al autopsiei, din 10 mai, nici raportul final, din 30 iulie, nu au încercat să adreseze, să ia în considerare sau să răspundă la vreuna dintre aceste acuzații.

135. Instanța observă faptul că autopsia avea o importanță crucială în stabilirea faptelor referitoare la decesul domnului Carabulea. Dificultățile în stabilirea faptelor rezultă în mare parte din neregulile înregistrate la examenul medical *post mortem*, nereguli subliniate de rapaortele experților prezentate de ambele părți. Astfel de nereguli includ absența fotografiilor corpului pe cursul autopsiei și o radiografie *post mortem* a toracelui, un raport prea scurt și numeroase erori și omisiuni în acesta. Descrierile incomplete ale diferitelor constatări, inclusiv a embolismului, precum și lipsa unui examen histopatologic al leziunilor și semnelor de pe corp, au împiedicat o analiză precisă a datării și originii acelor semne.

136. Deși un nou procuror militar, S.C., a fost însărcinat cu ancheta la 8 mai, acesta nu a luat nicio măsură pentru a obține răspunsuri de la expertul legist prin răspunsuri la acuzațiile de rele tratamente care fuseseră făcute. Acesta s-a rezumat la a lua declarații scrise, care erau formulate în termeni similari, diverșilor agenți de poliție implicați în interogarea domnului Carabulea și în transferul său la spital. Acesta nu a luat declarații soției victimei, care a depus plângerea împotriva agenților de poliție, și celorlalte rude și prieteni ai persoanei decedate, care au auzit plângerile de rele tratamente din partea domnului Carabulea. În plus, acesta nu a profitat de ocazie pentru a recunoaște și corecta erorile din autopsie sau pentru a recomanda o a doua autopsie. De asemenea, acesta nu a verificat veridicitatea acuzațiilor conform cărora domnul Carabulea a fost implicat într-un accident de mașină la 13 aprilie și a fost rănit în urma acestuia.

137. Instanța reține că toate neregulile de mai sus au fost recunoscute de procurorul șef D.V., care a anulat rezoluția lui S.C. de neîncepere a urmăririi penale și a retrimis cauza pentru cercetări preliminare suplimentare, cu numeroase instrucțiuni clare referitoare la ce probe trebuie obținute și la ce circumstanțe trebuie stabilite (supra, pct. 53).

Cu toate acestea, noul procuror, I.I., căruia i-a fost încredințat cazul la 19 februarie 1997, nu numai că nu s-a ocupat de chestiunile evidențiate de superiorul său, D.V., astfel cum reiese din ordonanța din 4 martie 1998, dar a și întârziat în mod necorespunzător ancheta și nu a dispus efectuarea unei noi autopsii până la 7 ianuarie 1998, deci după un an. Acesta nu a încercat să intervieveze noi martori sau pe agenții de poliție care au dat declarații scrise aproape identice procurorului militar S.C.

Pe scurt, concluzia deciziei din 4 martie 1998, conform căreia domnul Carabulea a decedat din cauza unei „boli de inimă” provocate de „patologia viscerală preexistentă”, era uimitor de concisă și se limita doar la constatările noului raport de autopsie din 17 februarie 1998.

138. În lumina acestor elemente, instanța a concluzionat că autoritățile nu au anchetat în mod eficient circumstanțele decesului domnului Carabulea.

Prin urmare, aceasta constată că art. 2 din convenție a fost încălcat și sub acest aspect.

III. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3 din convenție

139. Reclamantul se plânge, în temeiul art. 3 din convenție, că fratele său a fost supus torturii și unor tratamente inumane și degradante în arestul poliției, de la momentul arestării sale la 13 aprilie 1996, până la internarea sa la 16 aprilie 1996. De asemenea, acesta s-a plâns de faptul că fratele său fusese supus unor tratamente inumane și degradante pe perioada spitalizării, între 16 aprilie și 3 mai 1996, când, având dureri puternice și având nevoie de grijă și susținere, a fost împiedicat să intre în contact cu familia sa, agenți de poliție fiind postați în permanență în salonul său. Având în vedere că decesul său a fost cauzat de leziuni extrem de grave, tratamentul la care a fost supus echivala cu tortura. De asemenea, reclamantul a susținut că fratele său a fost torturat pentru a mărturisi săvârșirea unor infracțiuni.

În plus, acesta susținea că autoritățile române nu și-au îndeplinit obligația de a efectua o anchetă promptă, imparțială și eficientă privind acuzațiile conform cărora victima fusese supusă torturii și altor forme de rele tratamente când se afla în arestul poliției.

Art. 3 are următorul text:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

1. Argumentele părților

140. Guvernul a afirmat că ancheta pentru stabilirea cauzei decesului a eliminat posibilitatea unor lovituri din partea poliției. În ceea ce privește acuzația privind lipsa unei anchete eficiente, acesta a susținut că raționamentul prezentat supra, conform art. 2, era adevărat și pentru art. 3.

141. Guvernul a negat orice intenție de izolare a victimei de familia sa pe parcursul spitalizării sale și a subliniat că, având în vedere că victima era arestată, vizitele trebuiau aprobate de autoritățile de anchetă și consemnate în dosarul penitenciarului. În cazul domnului Carabulea nu a fost consemnată nicio cerere de vizită. Prin urmare, autoritățile au refuzat în mod legal să le permită membrilor familiei sale să îl viziteze.

142. Reclamantul a susținut că leziunile traumatiche constatate pe corpul victimei și menționate supra, conform art. 2, precum și faptul că Guvernul nu a oferit o explicație credibilă pentru decesul victimei dovedeau că fratele său a fost supus unor violențe fizice în arestul poliției și că relele tratamente la care a fost supus echivalau cu tortura.

143. De asemenea, reclamantul a susținut că prezența permanentă a agenților de poliție în salonul de spital al victimei, în ciuda durerilor puternice ale acestuia, și lipsa unui contact neîngrădit cu familia sa într-un moment în care avea nevoie de grijă și susținerea lor echivalau cu tratamente inumane și degradante. Reclamantul a contestat argumentul Guvernului conform căruia nu au fost făcute cereri oficiale de vizită. Acesta a susținut că cererile orale ale membrilor familiei și ale prietenilor care au mers la Spitalul Fundeni pentru a o vizita pe victimă trebuiau considerate cereri oficiale.

2. Motivarea Curții

144. Curtea reiterează faptul că relele tratamente trebuie să atingă un minim de gravitate pentru a intra sub incidența art. 3. Evaluarea acestui nivel depinde de toate circumstanțele cauzei, precum durata tratamentului, efectele fizice și/sau psihice ale acestuia și, în anumite cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei (a se vedea, *Irlanda împotriva Regatului Unit*, hotărârea din 18 ianuarie 1978, pct. 162, seria A nr. 25).

145. În cazul în care o persoană este rănită pe parcursul detenției sau altfel în arestul poliției, orice astfel de leziune poate duce la prezumția că persoana a fost supusă unor rele tratamente (a se vedea, *Bursuc împotriva României*, nr. 42066/98, pct. 80, 12 octombrie 2004). De asemenea, instanța subliniază faptul că în cazul în care o persoană este sănătoasă în momentul intrării sale în arestul poliției, dar se constată că la momentul eliberării prezintă leziuni, statul trebuie să ofere o explicație plauzibilă cu privire la modul în care au apărut acele leziuni, în caz contrar chestiunea intrând sub incidența art. 3 din convenție [a se vedea, *Tomasi împotriva Franței*, hotărârea din 27 august 1992, pct. 108-11, seria A nr. 241-A, și *Selmouni împotriva Franței* (MC), citată anterior, pct. 87].

146. Referindu-se la circumstanțele prezentei spețe, instanța a stabilit deja că Guvernul nu a oferit o explicație plauzibilă pentru leziunile constatate pe corpul domnului Carabulea (supra, pct. 110-121 și 126).

147. În plus, instanța trebuie să stabilească tipul de rele tratamente la care a fost supus reclamantul. În acest caz, instanța trebuie să țină seama de distincția, prezentată la art. 3, între noțiunea de tortură și cea de tratament inuman sau degradant. Reiese că intenția convenției a fost să atașeze, prin intermediul unei diferențieri, un stigmat deosebit tratamentelor inumane deliberate care provoacă suferințe foarte grave și crude. Instanța s-a mai confruntat cu cauze în care s-a constatat aplicarea unor tratamente care puteau fi descrise ca tortură [a se vedea *Aksoy împotriva Turciei*, hotărârea din 18 decembrie 1996, pct. 64, *Culegere* 1996-VI, *Aydın împotriva Turciei*, hotărârea din 25 septembrie 1997, pct. 83-84 și 86, *Culegere* 1997-VI, *Selmouni împotriva Franței* (MC), citată anterior, *Dikme împotriva Turciei*, nr. 20869/92, pct. 94-96, CEDO 2000-VIII, și, printre cauzele recente, *Batı și alții împotriva Turciei*, nr. 33097/96 și 57834/00, pct. 116, CEDO 2004-VI (fragmente)]. Actele reclamate i-au trezit reclamantului sentimentul de teamă, angoasă și inferioritate, îl puteau umili și dezechilibra și chiar să îi distrugă rezistența fizică și morală. Pe lângă gravitatea tratamentului aplicat, există un element deliberat, astfel cum se recunoaște în Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, care a intrat în vigoare la 26 iunie 1987, și care, la art. 1, definește tortura ca provocarea în mod intenționat a unei dureri sau suferințe puternice cu scopul, *inter alia*, de a obține informații, aplica pedepse sau intimidă (a se vedea, *Salman*, citată anterior, pct. 114, și *Dikme*, citată anterior, pct. 94-95).

148. În speță, nu există dubii că relele tratamente la care a fost supus domnul Carabulea au fost extrem de crude și grave având în vedere că a dus la decesul acestuia. În continuare, instanța observă faptul că durerea și suferința suportate par să îi fi fost provocate în mod intenționat pentru a recunoaște săvârșirea infracțiunii de care era suspectat (supra, pct. 10, 12, 13 și 27).

În plus, instanța consideră că refuzul autorităților de a le permite membrilor familiei de a îl vizita pe domnul Carabulea înainte de decesul acestuia în spital, împreună cu refuzul lor de a le oferi informații referitoare la starea sa de sănătate au fost flagrant de nedrepte și excesiv de crude în toate circumstanțele predominante.

149. În aceste circumstanțe, instanța a concluzionat că, în ansamblu, tratamentul la care a fost supus domnul Carabulea echivala cu tortură în sensul art. 3 din convenție.

150. Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din convenție.

151. În ceea ce privește pretinsul caracter inadecvat al anchetei, instanța se referă la constatările sale de la pct. 132 – 137, supra, și la concluzia prevăzută la pct. 138. Aceasta constată, pe aceleași temeiuri, că art. 3 a fost încălcat și în această privință.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 și 13 din convenție

152. Reclamantul a susținut că ancheta efectuată de autorități a fost insuficientă pentru a se conforma standardelor convenției. În această privință, reclamantul a invocat art. 6 § 1 din convenție, redactat după cum urmează în părțile sale relevante:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”

Acesta a făcut referire și la art. 13 din convenție, care prevede:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și dacă încălcarea ar fi fost comisă de persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

153. Guvernul a susținut că decesul domnului Carabulea a fost investigat în mod adecvat și că, prin urmare, ordinea juridică românească i-a oferit reclamantului o cale de atac eficientă.

A. Art. 6 § 1 din convenție

154. Curtea observă că acest capăt de cerere al reclamantului, în temeiul art. 6 § 1 din convenție, este strâns legat de capătul de cerere mai general referitor la modul în care autoritățile de anchetă s-au ocupat de plângerea sa conform căreia fratele său fusese supus unor rele tratamente de agenții de poliție și repercusiunile pe care acestea le-au avut asupra accesului său la căi de atac eficiente. Prin urmare, aceasta consideră adecvat să examineze acest capăt de cerere în raport cu obligația mai generală a statelor, conform art. 13, de a oferi o cale de atac eficientă în ceea ce privește încălcările convenției (a se vedea, printre multe altele, *Kaya împotriva Turciei*, citată anterior, pct. 105).

155. Prin urmare, instanța nu consideră necesar să stabilească dacă art. 6 § 1 a fost sau nu încălcat.

B. Art. 13 din convenție

1. Argumentele părților

156. Guvernul a afirmat că procurorul a efectuat o anchetă eficientă în ceea ce privește circumstanțele decesului domnului Carabulea și a susținut că rudele victimei au avut posibilitatea inițierii unor pretenții civile de despăgubire în fața unei instanțe civile.

În ciuda ordonanței procurorului de neîncepere a urmăririi penale împotriva agenților de poliție acuzați de rele tratamente la adresa fratelui său, reclamantul putea iniția o acțiune civilă în temeiul art. 999 și 1000 C. civ. împotriva lor în cazul în care se dovedea că au provocat prejudicii pentru care puteau fi trași la răspundere. De asemenea, Guvernul a susținut că art. 22 C. proc. pen. nu era un obstacol care îl împiedica pe reclamant să introducă o astfel de acțiune civilă.

157. Guvernul a subliniat faptul că legislația românească face diferența între răspunderea penală și cea civilă și a evidențiat că dacă neatenția sau neglijența puteau angaja răspunderea civilă, răspunderea penală viza doar formele mai grave de încălcări. Spre deosebire de această situație, răspunderea civilă putea fi angajată chiar și în cazul unor greșeli mai puțin grave. Guvernul a prezentat câteva exemple din jurisprudența internă în care, în ciuda achitării de către o instanță penală, instanțele civile au analizat răspunderea civilă în raport cu prejudiciul suferit, răspunderea persoanei care l-a cauzat și legătura de cauzalitate între aceste elemente.

158. Invocând hotărârea *Salman împotriva Turciei* citată anterior, reclamantul a susținut că autoritățile române nu au efectuat o anchetă amănunțită și eficientă care să conducă la identificarea și pedepsirea persoanelor răspunzătoare pentru decesul fratelui său și astfel, i s-a refuzat accesul la orice alte căi de atac disponibile, inclusiv la pretențiile de despăgubire.

159. Reclamantul a susținut că, în conformitate cu legislația românească, o victimă putea avea acces doar în circumstanțe limitate la pretenții civile de despăgubire într-un proces separat de procesul penal și că, în cazul acestuia, în lipsa unei decizii prin care se dispunea inițierea unei anchete penale sau rechizitoriul persoanelor acuzate, acesta nu își putea prezenta pretențiile civile în fața unei instanțe.

160. Acesta a afirmat că introducerea unei acțiuni civile în conformitate cu art. 998-999 și 1000 alin. (3) C. civ. nu era o cale de atac accesibilă și eficientă. Rezoluția de neîncepere a urmăririi penale împotriva agenților de poliție s-a bazat pe art. 10 lit. a) (fapta nu există) și b) (fapta nu este prevăzută de legea penală) C. proc. pen. și prevedea în mod explicit că decesul victimei s-a datorat unor cauze naturale și nonviolente, pentru care nimeni nu putea fi tras la răspundere. Având în vedere faptul că agenții de poliție au fost găsiți nevinovați pe temeiul legal că faptele „nu există”, nu au existat fapte care să justifice pretențiile civile.

161. Reclamantul a susținut că jurisprudența internă invocată de Guvern era irelevantă. Spre deosebire de prezenta speță în care procurorul a considerat că „faptele nu există”, cauzele prezentate de Guvern erau cauze în care „faptele” suficiente au fost confirmate în rezoluțiile de neîncepere a urmăririi penale împotriva agenților de poliție, iar persoanele împotriva cărora puteau fi introduse pretenții au fost identificate.

162. Reclamantul a subliniat faptul că Guvernul a admis în observațiile sale din cauza *Notar împotriva României* (nr. 42860/98, decizia din 13 noiembrie 2003) că chestiunea răspunderii civile putea fi invocată doar dacă faptele existau. El a precizat că aceasta era și opinia diverșilor specialiști în procedură penală și a făcut trimitere la „Tratatul de procedură penală” de N. Volonciu, profesor la Universitatea de Drept București.

163. În sfârșit, reclamantul a susținut că, în cauzele *Hamer împotriva Franței* (7 august 1996, *Culegere* 1996-III) și *Assenov și alții împotriva Bulgariei* (MC) (28 octombrie 1998, *Culegere* 1998-VIII), constatările Curții nu se aplicau prezentei spețe. Dreptul român era diferit de dreptul francez și, în speță, reclamantul nu a avut posibilitatea de a solicita reparații în cursul procesului, având în vedere faptul că rezoluția de neîncepere a urmăririi penale împotriva agenților de poliție a exclus orice proces. Spre deosebire de ordinea juridică a Bulgariei, în care legea privind răspunderea statului în materie de prejudicii prevedea dreptul de a da în judecată poliția în fața instanțelor civile din cauza unor pretense rele tratamente, ordinea juridică românească nu includea o astfel de dispoziție legislativă.

2. Motivarea Curții

164. Curtea reiterează faptul că art. 13 din convenție garantează disponibilitatea, la nivel național, a unei căi legale de atac pentru punerea în aplicare în forma substanțială a drepturilor și libertăților prevăzute de convenție, indiferent sub ce formă sunt protejate în ordinea juridică internă. Efectul art. 13 este acela că impune prevederea unei căi legale de atac care să vizeze substanța unei „plângeri admisibile” în conformitate cu convenția și să ofere soluționarea adecvată, deși, în conformitate cu această dispoziție, statelor contractante li se permite o anumită discreție în ceea ce privește modalitatea de a se conforma obligațiilor convenției.

165. Totuși, sfera de aplicare a obligației statului în conformitate cu art. 13 diferă în funcție de natura plângerii reclamantului și, în anumite situații, convenția presupune ca o anumită cale de atac să fie prevăzută. Astfel, în cazul unei morți suspecte sau al unor rele tratamente, având în vedere importanța fundamentală a drepturilor protejate de art. 2 și 3, art. 13 impune, pe lângă plata despăgubirii, după caz, o anchetă amănunțită și eficientă, care să poată duce la identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile de relele tratamente (a se vedea, *Anguelova împotriva Bulgariei*, nr. 38361/97, pct. 161-162, CEDO 2002-IV, *Assenov și alții împotriva Bulgariei*, citată anterior, pct. 114 și următoarele, și *Süheyla Aydın împotriva Turciei*, nr. 25660/94, pct. 208, 24 mai 2005).

În plus, instanța reiterează faptul că cerințele art. 13 sunt mai vaste decât obligația statelor contractante în conformitate cu art. 2 de a desfășura o investigație eficientă (a se vedea *Orhan împotriva Turciei*, nr. 25656/94, pct. 384, 18 iunie 2002, și *Khashiyev și Akayeva împotriva Rusiei*, nr. 57942/00 și 57945/00, pct. 183, 24 februarie 2005).

166. Pe baza probelor administrate în speță, instanța a stabilit că autoritățile statului erau responsabile de decesul domnului Carabulea în timp ce se afla în arestul poliției. Plângerile reclamantului la autoritățile interne în această privință se bazau pe aceleași probe și, prin urmare erau „admisibile” în sensul art. 13 (a se vedea, *Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 27 aprilie 1988, pct. 52, seria A nr. 131). Astfel, autoritățile aveau obligația de a efectua o anchetă eficientă în ceea ce privește acuzațiile aduse agenților de poliție.

Din motivele prezentate anterior (supra, pct. 132-138), nicio anchetă penală nu poate fi considerată ca fiind efectuată în conformitate cu art. 13 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Buldan împotriva Turciei*, nr. 28298/95, pct. 105, 20 aprilie 2004, *Tanrikulu împotriva Turciei*, citată anterior, pct. 119, și *Tekdağ*, nr. 27699/95, pct. 98, 15 ianuarie 2004).

În plus, instanța a stabilit deja în cauze similare că orice altă cale de atac, inclusiv cererile de despăgubire, sunt teoretice și iluzorii și nu oferă o reparație reclamantului [*Cobzaru împotriva României*, nr. 48254/99, pct. 83, 26 iulie 2007, și *Rupa împotriva României* (nr. 1), nr. 58478/00, pct. 189-91, 16 decembrie 2008].

Guvernul nu a expus niciun fapt sau argument suplimentar care să poată conduce la o altă concluzie în speță.

167. Curtea constată că reclamantului i s-a refuzat o cale de atac eficientă în ceea ce privește decesul fratelui său și, prin urmare, i s-a refuzat accesul la orice alte căi de atac disponibile, inclusiv o cerere de despăgubire.

În consecință, acesta a respins excepția preliminară a Guvernului și a concluzionat că a fost încălcat art. 13 din convenție.

V. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 14, coroborat cu art. 2, art. 3 și art. 13 din convenție

168. Reclamantul a denunțat faptul că decesul fratelui său în arestul poliției, relele tratamente la care a fost supus și refuzul parchetului militar de a iniția o anchetă în ceea ce îi privea pe agenții de poliție răspunzători se datora, parțial, apartenenței sale la etnia romă și, prin urmare, era contrar cerinței de nediscriminare prevăzute la art. 14, coroborat cu art. 2, art. 3 și art. 13 din convenție.

Totuși, având în vedere constatările anterioare (supra, pct. 126, 138, 149-150 și 167), instanța consideră că nu este necesară examinarea separată a acestui capăt de cerere.

VI. Cu privire la aplicarea art. 41 din convenție

169. Art. 41 din convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu material

170. Reclamantul a solicitat suma de 3 030 EUR în numele său și al fiicei minore a fratelui său, Mihaela-Denisa Carabulea, cu titlu de cheltuieli efectuate cu înmormântarea fratelui său și de sprijin material pentru fiica minoră a fratelui său. Reclamantul a susținut că, la momentul decesului, Gabriel Carabulea avea o fiică de trei luni, care era acum crescută în casa reclamantului. De asemenea, reclamantul îi oferă sprijin material văduvei fratelui său în creșterea copilului.

171. Guvernul a considerat aceste pretenții ca nefondate. Acesta a subliniat faptul că reclamantul nu era singurul care avea grijă de fiica decedatului, având în vedere că mama acesteia (văduva decedatului) locuia și ea în același apartament. În consecință, reclamantul nu avea alte drepturi decât cele ale mamei.

172. Curtea reiterează faptul că trebuie să fie o legătură de cauzalitate clară între prejudiciul pretins de reclamant și încălcarea convenției, iar aceasta poate, într-o situație adecvată, include compensații în ceea ce privește beneficiile nerealizate. În ceea ce privește concluziile sale de mai sus, aceasta constată că există o legătură de cauzalitate directă între încălcarea art. 2 în măsura în care reclamantul se plânge de decesul fratelui său și pierderea de către fiica fratelui său a sprijinului financiar pe care acesta i-l oferea [a se vedea, printre alte cauze, *Çakıcı împotriva Turciei* (MC), citată anterior, și *Imakayeva împotriva Rusiei*, nr. 7615/02, pct. 213, CEDO 2006-XIII (fragmente)].

173. Având în vedere cererile reclamantului și principiile prezentate pe scurt mai sus, instanța îi acordă reclamantului suma solicitată.

B. Prejudiciu moral

174. Reclamantul a solicitat 100 000 EUR cu titlu de prejudiciu moral în numele său și al fiicei minore a fratelui său, Mihaela-Denisa Carabulea.

175. Guvernul a solicitat Curții să respingă cererea reclamantului ca excesivă.

176. Instanța constată că reclamantul a suferit în mod cert un prejudiciu din cauza încălcărilor constatate de Curte și că poate fi considerat ca „parte vătămată” în sensul art. 41. Ținând seama de circumstanțele deosebit de grave ale speței și de natura numeroaselor încălcări constatate, aceasta îi acordă 10 000 EUR pentru prejudiciul moral suferit. În ceea ce privește prejudiciul moral suferit de fiica minoră a fratelui său, Curtea îi acordă minorei 35 000 EUR, sumă care urma să îi fie administrată de un tutore până la atingerea majoratului, în conformitate cu dispozițiile legislației interne [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Çelikkilek împotriva Turciei*, nr. 27693/95, pct. 118-19, 31 mai 2005, *Çakıcı împotriva Turciei* (MC), citată anterior, pct. 127].

C. Cheltuieli de judecată

177. Reclamantul a solicitat alți 16 362 EUR cu titlu de cheltuieli de judecată efectuate pe parcursul procedurii în fața Curții și a menționat reprezentarea sa de către doamna M. Macovei până în martie 2005, și a prezentat o listă detaliată a acestor cheltuieli.

178. Guvernul nu a contestat detaliile calculului prezentate de reclamant, ținând seama de complexitatea cauzei, dar a susținut faptul că sumele solicitate erau excesive.

179. Curtea reiterează faptul că, pentru rambursarea cheltuielilor de judecată, în temeiul art. 41, trebuie să se stabilească caracterul real, necesar și rezonabil al acestora (a se vedea, de exemplu, *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* (MC), nr. 23118/93, pct. 62, CEDO 1999-VIII, și *Boicenco împotriva Moldovei*, nr. 41088/05, pct. 176, 11 iulie 2006]. În conformitate cu art. 60 § 2 din Regulamentul Curții, cererile trebuie însoțite de documentele justificative pertinente, în caz contrar Curtea poate respinge integral sau parțial pretențiile sale.

180. În sfârșit, Curtea reține că, în conformitate cu practica sa curentă, sumele aferente cheltuielilor de judecată vor fi vărsate direct în conturile reprezentanților reclamantului [a se vedea, de exemplu, *Toğcu împotriva Turciei*, nr. 27601/95, pct. 162, 31 mai 2005, *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, pct. 175, CEDO 2005-VII, și *Imakayeva*, citată anterior).

181. În speță, având în vedere criteriile menționate mai sus, lista detaliată prezentată de reclamant și numărul și complexitatea elementelor de fapt și de drept analizate și informațiile substanțiale ale avocatului, instanța îi acordă reclamantului 15 000 EUR, din care

se scad 660 EUR primiți sub formă de asistență judiciară din partea Consiliului Europei, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de reclamant, care urmează a fi virată în contul bancar al avocatului, astfel cum a specificat acesta.

D. Dobânzi moratorii

182. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

Pentru aceste motive, Curtea, în unanimitate,

1. *Respinge* excepția preliminară a Guvernului;
2. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 2 din convenție, atât pe fond, cât și sub aspect procedural;
3. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 3 din convenție, atât pe fond, cât și sub aspect procedural;
4. *Hotărăște* că nu este necesar să se stabilească dacă a fost încălcat art. 6 din convenție;
5. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 13 din convenție din cauza lipsei de căi de atac interne eficiente cu privire la decesul fratelui reclamantului în arestul poliției;
6. *Hotărăște*, cu patru voturi la trei, că nu este necesar să se stabilească dacă a fost încălcat art. 14 din convenție, coroborat cu art. 2, art. 3 și art. 13 din convenție;
7. *Hotărăște* în unanimitate:
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească, în termen de trei luni de la data rămânării definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din convenție, următoarele sume care trebuie convertite în lei românești (RON) la rata de schimb aplicabilă la data plății:
 - (i) cu titlu de prejudiciu material: 3 030 EUR (trei mii treizeci euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, reclamantului;
 - (ii) cu titlu de prejudiciu moral:
 - 10 000 EUR (zece mii euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, reclamantului;
 - 35 000 EUR (treizeci și cinci mii euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, fiicei minore a fratelui reclamantului, sumă care urma să îi fie administrată de un tutore până la atingerea majoratului, în conformitate cu dispozițiile legislației interne;
 - (iii) cu titlu de cheltuieli de judecată: 15 000 EUR (cincisprezece mii euro), din care se scad 660 EUR (șase sute șaiszeci euro) primiți sub formă de asistență judiciară, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de reclamant, care urmează a fi virată în contul bancar al avocatului, astfel cum a specificat aceasta;
 - (b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
8. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris, la 13 iulie 2010, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din regulament.

Santiago Quesada
Grefier

Josep Casadevall
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din convenție și cu art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, următoarele opinii separate sunt anexate la prezenta hotărâre.

- (a) opinia comună parțial separată a judecătorilor Gyulumyan și Power;
- (b) opinia parțial separată a judecătorului Ziemele.

J.C.M.

S.Q

Opinia comună parțial separată a judecătorilor Alvina Gyulumyan și Ann Power

1. Suntem de acord cu constatările majorității, conform cărora art. 2, art. 3 și art. 13 au fost încălcate în speță. Totuși, nu suntem de acord cu faptul că nu este necesar să se examineze capătul de cerere întemeiat pe art. 14, coroborat cu art. 2 și art. 3 din convenție. Fratele reclamantului era un tânăr de etnie romă în vârstă de 27 de ani, care a intrat în arestul poliției perfect sănătos, care a suferit îngrozitor din cauza brutalității agenților de poliție și care a decedat sub supravegherea poliției, fără alinarea sau prezența rudelor sale. Reclamantul susține că etnia romă a fratelui său a dus la relele tratamente și deces, iar neinițierea unei anchete în ceea ce îi privea pe agenții de poliție răspunzători pentru decesul acestuia încalcă cerința de nediscriminare prevăzută de art. 14, coroborat cu art. 2 și art. 3.

2. Considerăm că, ținând seama de circumstanțele deosebite ale speței, autoritățile aveau obligația pozitivă de a verifica dacă au existat motive rasiale în spatele relelelor tratamente la care a fost supus Gabriel Carabulea și al decesului lui. Neefectuarea unei astfel de anchete ne duce la concluzia că art. 14 a fost încălcat sub aspect procedural, coroborat cu art. 2 și art. 3 din convenție.

3. Două considerente distincte susțin opinia noastră. În primul rând, suntem conștiente de multitudinea de probe care confirmă o problemă recunoscută la nivel internațional: discriminarea etniei rome în România. Considerată individual, aceasta ar fi trebuit să determine o obligație din partea autorităților de a iniția o anchetă cu privire la agenții de poliție răspunzători pentru decesul acestui tânăr de etnie romă. În plus, realizăm dificultățile întâmpinate de reclamant în a stabili că discriminarea generată de etnia fratelui său a stat la baza evenimentelor care au ieșit la iveală. În consecință, considerăm că, în cazul în care un stat este puternic criticat la nivel internațional pentru modul în care tratează o minoritate etnică, justiția poate impune ca sarcina să îi revină acelui stat în a dovedi că discriminarea nu a avut nicio legătură cu evenimentele care stau la baza capetelor de cerere. Cu alte cuvinte, ca parte a obligației generale de a răspunde și de a cerceta plângerile de discriminare a romilor aflați în arest, statul român trebuie să fie în postura de a răspunde acuzațiilor reclamantului prin referința la informații relevante și autentice, care să dovedească că membrii etniei rome nu sunt tratați diferit de ceilalți membri ai societății românești atunci când sunt arestați. În acest caz, neîndeplinirea respectivei obligații constituie, în opinia noastră, o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 2 și art. 3 din convenție.

Recunoașterea la nivel internațional a discriminării la adresa etniei rome din România

4. Nu există dubii că statul pârât este conștient de îngrijorarea exprimată în mod repetat la nivel internațional cu privire la discriminarea etniei rome în România. Există numeroase rapoarte internaționale bine documentate, emise de o serie de organisme, în care se exprimă îngrijorarea cu privire la incapacitatea autorităților române de a soluționa problema cazurilor de violență împotriva etniei rome și de a oferi reparații pentru discriminare.¹

5. De exemplu, rapoartele și observațiile Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale care monitorizează implementarea Convenției Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și-a exprimat extrema îngrijorare cu privire la situația romilor din România. În plus, Comisia europeană împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) din cadrul Consiliului Europei a emis primul raport referitor la România în 1999 și a constatat că acte de violență erau comise public împotriva membrilor diferitelor grupuri minoritare, în special împotriva romilor/țigănilor. Comisia a făcut apel la o intensificare a instruirii în ceea ce privește stabilirea ținutelor administrării justiției, în special, a profesorilor în academiile militare și de poliție. În rapoartele sale ulterioare din 2001 și 2005, ECRI a luat act de faptul că existau în continuare probleme grave la nivel național în ceea ce privea atitudinea și comportamentul agenților de poliție față de membrii etniei rome. Mai exact, aceasta deplângea faptul că cazurile de violență din partea poliției la adresa comunității rome existau în continuare și că, uneori, acestea au dus la leziuni fatale și pleda pentru un mecanism independent de anchetă care să examineze abuzurile poliției. Deși, oficial, raportul său din 2005 lua act de o reducere a incidenței violenței împotriva membrilor comunității rome, acesta sublinia faptul că etnia romă era în continuare discriminată la nivel general.

6. În afară de îngrijorarea exprimată la nivel internațional, instanța a luat act de conștientizarea problemei discriminării romilor la nivel intern. În *Cobzaru împotriva României* (nr. 48254/99, pct. 97, 26 iulie 2007), de exemplu, Curtea a observat faptul că numeroase incidente care îi vizau pe romi și care implicau adesea agenți ai statului, după căderea regimului comunist în 1990, erau cunoscute opiniei publice, fiind în mod regulat mușamalizate de presă. De asemenea, aceasta a observat faptul că alte probe documentate ale incapacității repetate a autorităților de a soluționa problema unor astfel de cazuri de violență erau cunoscute la nivel intern.

7. În plus, hotărârile acestei Curți includ trimiteri repetate, iar guvernul pârât a recunoscut, într-adevăr, faptul că oameni ai legii au rănit romi, au participat la acțiuni care presupuneau violență și distrugere pe motive rasiale, au folosit un limbaj rasist și nu au efectuat anchete semnificative în ceea ce privește aceste incidente [a se vedea, printre altele, *Stoica împotriva României*, nr. 42722/02, pct. 80, 81 și 132, 4 martie 2008, *Gergely împotriva României*, nr. 57885/00, pct. 16 și 25, 26 aprilie 2007, *Cobzaru*, citată anterior, pct. 101, și *Moldovan și alții* (nr. 2), nr. 1138/98 și 4320/01, pct. 140, 2 iulie 2005].

8. Având în vedere informațiile incluse în rapoartele internaționale, conștientizarea problemei la nivel intern și constatările anterioare ale Curții în jurisprudența sa, considerăm că, în circumstanțele speței, autoritățile trebuiau să stabilească dacă discriminarea bazată pe apartenența la etnia romă a jucat sau nu un rol în evenimentele care au dus la decesul fratelui reclamantului. Într-adevăr, reținem că, în cauza *Cobzaru* (citată anterior, pct. 98), faptul că procurorii nu au verificat dacă agenții de poliție care au săvârșit actele de violență au fost implicați în incidente similare sau dacă au mai fost acuzați că au dat dovadă de resentimente față de etnia romă, împreună cu incapacitatea statului de a prezenta o justificare a acestei omisiuni, a reprezentat un element important la care Curtea s-a raportat în determinarea

¹ A se vedea, de exemplu, rapoartele și observațiile comitetului care monitorizează implementarea Convenției Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și, în special, observațiile referitoare la România ale Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale din 22 septembrie 1995. A se vedea, de asemenea, observațiile referitoare la România ale Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale din 19 august 1999, raportul lui Sir Nigel Rodley, raportor special pe probleme de tortură, prezentat în urma Rezoluției Comisiei Națiunilor Unite privind Drepturile Omului nr. 1999/32 și rapoartele Comisiei europene împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) a Consiliului Europei.

încălcării art. 14. Este dificil de înțeles de ce în acest caz nu s-a folosit aceeași abordare, iar împotrivirea majorității de a face acest lucru este regretabilă.

Sarcina oscilantă a probei și discriminarea etniei rome

9. Discriminarea pe baza apartenenței unei persoane la o etnie este o formă de discriminare rasială, deosebit de jignitoare care, având în vedere consecințele sale periculoase, impune o vigilență deosebită și o reacție puternică din partea autorităților. Din acest motiv, autoritățile trebuie să folosească toate modalitățile de combatere a rasismului și a violenței rasiale disponibile [a se vedea, *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, pct. 145, CEDO 2005-VII, și *Timishev împotriva Rusiei*, nr. 55762/00 și 55974/00, pct. 56, CEDO 2005-XII]. Faptul că membrii etniei rome reprezintă o minoritate deosebit de vulnerabilă a fost deja reținut de instanță, care a considerat că trebuie să se acorde o atenție deosebită nevoilor acestora, atât în ceea ce privește cadrul de reglementare relevant și în pronunțarea de decizii în cauze deosebite [a se vedea, *Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 27238/95, pct. 96, CEDO 2001-I, și *Connors împotriva Regatului Unit*, nr. 66746/01, pct. 84, 27 mai 2004].

10. În lipsa probelor folosirii efective a unui limbaj rasist, o persoană în poziția reclamantului este în situația aproape imposibilă de a demonstra că discriminarea bazată pe etnia fratelui său a fost unul din factorii care au determinat evenimentele care au ieșit la iveală. Într-o situație normală, persoana care face acuzația trebuie să dovedească. Totuși, Curtea recunoscuse anterior faptul că dispozițiile convenției nu duc în toate cazurile la o aplicare riguroasă a principiului *affirmanti incumbit probatio* [*Aktaş împotriva Turciei* (fragmente), nr. 24351/94, pct. 272, CEDO 2003-V]. În cazul în care drepturile fundamentale ale omului sunt în joc, Curtea nu a ezitat să își dezvolte dispoziții probatorii pentru a contribui la aflarea adevărului, determinând, atunci când este necesar, un transfer al sarcinii probei de la reclamant la Guvern (a se vedea, *Tomasi împotriva Franței*, 27 august 1992, pct. 108-111, seria A nr. 241-A). În opinia noastră, un astfel de transfer este adecvat în circumstanțele speței tocmai din cauză că autoritățile, și nu reclamantul, sunt cele care pot avea acces la informațiile relevante care pot confirma sau infirma acuzațiile reclamantului conform cărora discriminarea bazată pe apartenența fratelui său la etnia romă a jucat un rol în tratamentul la care a fost supus când se afla în arestul poliției. Informațiile referitoare la plângeri de rele tratamente și/sau deces al persoanelor aflate în arestul poliției și, în special, al romilor aflați în arestul poliției, sunt cunoscute și controlate integral sau în mare parte de autoritățile române.

11. La 4 septembrie 2009, Curtea i-a solicitat statului pârât să ofere informații cu privire la numărul de acuzații de violență din partea poliției în ceea ce privește persoanele aflate în arestul poliției și la numărul de decese care au survenit în arestul poliției din 1990 până la acel moment. De asemenea, i s-a cerut acestuia să precizeze ce procent, în cazul în care exista, din datele relevante reprezentau în mod expres membrii comunității rome. La 30 octombrie 2009, Guvernul a informat Curtea că autoritățile române nu dețineau date statistice nici cu privire la numărul de acuzații de violență din partea poliției în ceea ce privea persoanele aflate în arestul poliției și nici la numărul de decese care au survenit în arestul poliției în perioada menționată. Prin urmare, statul pârât a afirmat că nu existau date statistice disponibile cu privire la numărul unor astfel de plângeri care să vizeze, în mod expres, membrii comunității rome.

12. În jurisprudența anterioară, Curtea a susținut că statisticile ca atare nu puteau indica o practică ce putea fi considerată discriminatorie [a se vedea, *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, nr. 24746/94, pct. 154, CEDO 2001-III (fragmente)]. Totuși, în cauze mai recente privind problema discriminării, instanța s-a bazat intens pe statisticile prezentate de părți pentru a stabili diferența de tratament între două grupuri (bărbați și femei) în situații similare [a se vedea, *Hoogendijk împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 58461/00, 6 ianuarie 2005 și *Zarb Adami împotriva Maltei*, nr. 17209/02, pct. 77-78, CEDO 2006-VIII]. De

exemplu, în *Opuz împotriva Turciei* (nr. 33401/02, pt. 198, CEDO 2009-...), Curtea a constatat că, bazându-se pe date statistice necontestate, reclamantul a putut demonstra existența unui indiciu *prima facie* a unui tipar discriminatoriu în ceea ce privea violența domestică, în măsura în care afecta în special femeii. Prin urmare, în opinia noastră, deși statisticile generale singure nu pot face Curtea să stabilească încălcarea pe fond a art. 14 într-o anumită cauză, acestea pot indica un tipar discriminatoriu suficient încât să genereze obligația de a ancheta acuzațiile de discriminare.

13. După cum s-a reținut anterior, statul pârât nu a putut oferi date statistice relevante, realiste și centralizate cu privire la informațiile solicitate de Curte în ceea ce privește violența, inclusiv decesul provocat de agenții de poliție persoanelor aflate în arest și, în special, membrilor comunității rom. Bazându-se pe drepturile personale ale romilor și pe dispozițiile legale interne referitoare la protecția datelor ca o justificare a incapacității sale de a oferi informațiile solicitate, acesta a susținut în continuare că chiar dacă romii și-ar preciza etnia la momentul depunerii plângerilor, statul ar fi supus unei sarcini disproporționate de corelare a acestor informații.

14. Considerăm că un astfel de răspuns reprezintă o încălcare a art. 14. În primul rând, este complet inadecvat în lumina îngrijorării exprimate la nivel internațional privind discriminarea romilor în România și, în special, în lumina apelurilor la crearea unui mecanism independent de anchetă care să examineze abuzurile poliției.² În plus, este contrar efortului autorităților române de a oferi mijloace adecvate de protecție legală în cazul discriminărilor directe sau indirecte și de a permite constatarea acestei discriminări folosind orice mijloace, inclusiv prin probe statistice.³ În această privință, suntem atenți la ceea ce Comisia europeană privind situația romilor a descris ca „o mare idee falsă în rândul cercetătorilor, dar și a decidenților politici și a membrilor Guvernului, conform căreia colectarea de date despre romi și alte minorități etnice încalcă legislația referitoare la protecția datelor și, prin urmare, nu este legală.” De asemenea, aceasta reține că, în legislația sa referitoare la protecția datelor, UE a afirmat în mod constant că astfel de reguli se aplică doar datelor cu caracter personal și nu tuturor datelor referitoare la diverse grupuri sau datelor desconsiderate pe motive de etnie sau alte criterii.⁴

15. În măsura în care corelarea unor astfel de informații impune o sarcină disproporționată statului pârât, suntem de părere că dreptul fundamental la libertate independent de etnie, precum și celelalte drepturi prevăzute de convenție, nu sunt nici teoretice, nici iluzorii. Pentru ca acest drept să fie real și eficient, victima care susține discriminarea rasială, coroborat cu art. 2 și 3, trebuie să fie în poziția de a-și dovedi acuzația făcând trimitere la date obiective și impersonale⁵, precum genul de informații solicitate Guvernului în speță. În opinia noastră, este important faptul că Centrul European pentru Drepturile Romilor a fost printre cei mai activi susținători ai colectării de date etnice în scopul combaterii rasismului și discriminării și a întocmirii de programe viabile de promovare a egalității.⁶

16. Incapacitatea autorităților române de a corela și furniza date cu privire la numărul de romi care s-au plâns de rele tratamente sau care au decedat în arestul poliției sugerează incapacitatea de respecta, cu atât mai puțin de a răspunde îngrijorărilor la nivel internațional. În opinia noastră, o astfel de incapacitate constituie o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 2 și

² A se vedea, cu titlu de exemplu, Raportul ECRI din 22 iunie 2001.

³ A se vedea art. 2, art. 4, art. 5 și art. 6 din Convenția internațională a Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, ratificată de România în 1970.

⁴ A se vedea Raportul Comisiei Europene privind situația persoanelor de etnie romă din Uniunea Europeană lărgită (2004) și, în special, alin. (3) din capitolul „Schimbări politice”.

⁵ Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, include în mod explicit datele statistice ca fiind mijloace de stabilire a discriminării indirecte.

⁶ A se vedea Dimitrina Petrova, *Statistici etnice*, publicată la Centrul european pentru Drepturile Omului, 21 iulie 2004.

art. 3 din convenție. Mai precis, incapacitatea statului de a iniția o anchetă împotriva agenților de poliție responsabili de decesul lui Gabriel Carabulea, pe fondul unei largi conștientizări a problemei discriminării romilor în România (supra, pct. 5-8) era contrară cerinței de nediscriminare stipulate la art. 14, coroborat cu art. 2 și art. 3.

Opinia parțial separată a judecătorului Ineta Ziemele

1. Am votat împotriva constatărilor majorității conform cărora nu este necesar să se stabilească dacă a fost încălcat art. 14 din convenție, coroborat cu art. 2, art. 3 și art. 13.

2. Trebuie reamintit că, în cauza *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (nr. 43577/98 și 43579/98, 26 februarie 2004), Camera a stabilit un principiu fundamental, care a fost ulterior confirmat de Marea Cameră în cea ce privește obligația de a ancheta posibile motive rasiale la baza actelor de violență din partea agenților statului. Astfel, principiul prevede:

„[...] [În cazul unei anchete a unor incidente violente și, în special, a deceselor din cauza agenților statului, autoritățile statului au obligația suplimentară de a urma toți pașii rezonabili pentru a demasca motive rasiste și a determina dacă ura etnică sau prejudecățile etnice au avut un rol în evenimente. În caz contrar și examinând violența și brutalitatea pe motive de rasă de pe poziții egale cu cauze care nu au accente rasiste ar însemna ignorarea naturii specifice a unor acte deosebit de distructive pentru drepturile fundamentale. A nu face diferența între modul în care situații fundamentale diferite sunt abordate poate reprezenta un tratament nejustificat care contravine art. 14 din convenție. Oficial, demonstrarea unei motivații rasiale este adesea extrem de dificilă în practică. Obligația statului pârât de a examina posibilele accente rasiale ale unui act de violență este obligația de a folosi cele mai bune metode, dar nu metodele absolute.”

[a se vedea, *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, pct. 160, CEDO 2005-VII].

3. Reclamantul în speță a susținut că brutalitatea extremă cu care a fost tratată victima se datora parțial originii sale rome. Într-adevăr, Camera a constatat o încălcare a art. 2 (atât pe fond, cât și sub aspect procedural) și a art. 3. În ceea ce privește art. 3, instanța a concluzionat că victima a fost supusă torturii. Circumstanțele în care tânărul sănătos de 27 de ani a decedat din cauza autorităților statului, astfel cum a stabilit Curtea (a se vedea pct. 111-125), sunt extrem de grave. În circumstanțele cauzei *Nachova*, Marea Cameră a reținut cel puțin două motive pentru ca obligația de a ancheta posibile motive rasiste să apară: presupusul limbaj rasist și complet disproporționata folosire a forței. Este adevărat că, în speță, nu există informații cu privire la folosirea unui limbaj rasist de către agenții de poliție. Cu toate acestea, este foarte evident faptul că forța folosită și lipsa unei anchete privind un deces evident suspicios erau complet disproporționate în raport cu circumstanțele cauzei în care era implicat un tânăr rom suspectat de tâlhărie.

4. În plus, Curtea nu poate ignora faptul că diferite organisme internaționale au subliniat problema abuzurilor din partea poliției față de comunitatea romă în România și că două organisme internaționale au menționat în mod expres cazul victimei ca exemplu al unui astfel de abuz față de romi (Raportul lui Sir Nigel Rodley, Raportor special pe probleme de tortură, prezentat Comisiei Națiunilor Unite pentru drepturile omului, Rezoluția nr. 1999/32; Raportul Amnesty International referitor la România, 2002). De asemenea, am reținut faptul că dosarul include un răspuns al Guvernului României la întrebările specifice ale Curții cu privire la datele statistice în sensul că Guvernul nu a putut oferi niciun fel de date privind anchetele în cazuri de violență din partea unor agenți de poliție asupra unor persoane de etnie romă. Guvernul a susținut că prin colectarea unor astfel de informații ar încălca legislația privind protecția datelor. Reținând faptul că violența pe motive de rasă este o problemă la nivel național, în mod evident la momentul evenimentelor din prezenta speță, răspunsul Guvernului în sine încălca obligațiile sale de a combate rasismul, atât în conformitate cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cât și cu standardele Națiunilor Unite.

5. Consider că instanța s-a exprimat foarte clar cu privire la datoria specială de demascare a motivelor rasiste care au stat la baza acțiunilor agenților statului. În cauza *Nachova*, aceasta a explicat foarte clar faptul că era vorba de o datorie aparte, iar neîndeplinirea acesteia sau examinarea violenței pe motive de rasă de pe poziții egale cu alte cauze ar însemna ignorarea naturii deosebit de distructive a formelor de rasism. De asemenea, instanța a afirmat că această obligație făcea parte din art. 2, dar și din art. 14. Prin urmare, regret decizia majorității, în ciuda plângerilor reclamantului referitoare la posibile motive rasiste la baza evenimentelor care au dus la decesul lui Gabriel Carabulea, de a nu examina aceste acuzații sau îndeplinirea de către România a datoriei sale de anchetare a unor astfel de motive în circumstanțele speței. Consider că această decizie încalcă propria jurisprudență a Curții.